



---

Fakulteta za varnostne vede

DIPLOMSKO DELO UNIVERZITETNEGA ŠTUDIJA  
Pregled študij o strahu pred kriminaliteto pri ženskah

Avgust, 2016

Monika Klun

Mentor: red. prof. dr. Gorazd Meško

## Zahvala

*Zahvaljujem se svojemu mentorju dr. Gorazdu Mešku za nasvete, potrpežljivo vodenje in usmerjanje ter hitro posredovanje povratnih informacij pri pisanju diplomske naloge.*

*Za nasvete glede pisanja dispozicije in diplomske naloge, ki sta jih posredovala študentom med študijem, se želim zahvaliti tudi asistentoma Boštjanu Slaku in mag. Kaji Prislan.*

*Hkrati se želim zahvaliti tudi prof. Lari Stele Šalamon za hitro odzivanje, lektoriranje in lepe želje.*

*Prav posebej pa se zahvaljujem mami in sestri za vso podporo, vzpodbujanje in razumevanje tako v času študija kot tudi v času pisanja diplomske naloge.*

*Zahvaljujem se tudi vsem prijateljem, ki so verjeli vame, hkrati pa se želim zahvaliti še Eriku, ki me je poslušal tudi v trenutkih nejevolje.*

# Kazalo

1	Uvod .....	7
1.1	Opredelitev tematike .....	7
1.2	Cilji diplomske naloge in raziskovalna vprašanja .....	8
1.3	Metode proučevanja.....	9
2	Obrazložitev pojmov .....	10
2.1	Strah kot čustvo.....	10
2.2	Kriminaliteta .....	11
2.3	Strah pred kriminaliteto .....	12
2.4	Spol v splošnem .....	14
2.4.1	Družbena vloga .....	15
2.4.2	Biološka vloga .....	17
3	Zgodovina raziskovanja strahu pred kriminaliteto .....	20
3.1	Van der Wurffov model .....	22
4	Najpomembnejši dejavniki .....	24
4.1	Socializacija .....	24
4.2	Viktimizacija.....	26
4.3	Zdravje .....	29
5	Drugi pomembni dejavniki .....	32
5.1	Mediji .....	32
5.2	Okolje .....	34
6	Nedorečen dejavnik spomina.....	36
6.1	Razlike v priklicu spomina med spoloma .....	37
7	Pregled študij najpomembnejših dejavnikov .....	38
8	Neustrašne ženske in boječi moški .....	43
9	Rešitve za manjši strah žensk pred kriminaliteto .....	46
10	Razprava .....	49

11 Sklep.....	53
12 Uporabljeni viri .....	55

## Povzetek

Strah ali bojazen pred kriminaliteto je normalen odziv na kriminaliteto in številne študije so dokazale, da ima največji vpliv na ranljivo skupino oseb, v katero sodijo tudi ženske. V naši diplomski nalogi smo se osredotočili na dejavnike, ki bi pripomogli k večjemu razumevanju večje bojazni pred kriminaliteto pri ženskah. To bi doprineslo k lažjemu iskanju rešitev za tovrstno problematiko, ki vpliva na splošno počutje in vedenje žensk.

Pri tem smo si pomagali s pregledom študij, opravljenih v tujini in Sloveniji. Želeli smo ugotoviti, kako se strah pred osebno viktimizacijo in altruistični strah odražata pri ženskah in pri moških. Zanimalo nas je, kako deluje hipoteza sence spolnega napada in kako vrsta razmerja med partnerjema vpliva na strah pred kriminaliteto pri ženskah. Ugotavljali smo tudi, ali na višji strah žensk pred kriminaliteto vpliva fizična, čustvena ali huda telesna zloraba bivših intimnih partnerjev in kako samoocena zdravja vpliva na strah pred kriminaliteto pri moških in pri ženskah.

S pregledom študij smo ugotovili, da so tako moški kot tudi ženske poročali o altruističnem strahu, pri čemer je bil le-ta bolj prisoten pri ženskah. Medtem ko so moški povedali, da jih je strah za svoje partnerke in otroke, so ženske povedale, da se bojijo tudi za sosede in stare starše. Za moške je bil altruistični strah pogosto edini strah, pri ženskah pa je bil dodaten strah. Ugotovili smo, da ženske strah pred vlomom povezujejo s posledico spolnega napada, pri čemer se te nanašajo tako na strah pred spolno zlorabo kot tudi na strah pred telesnimi poškodbami na splošno. Spoznali smo, da je pri ločenih in ovdovelih ženskah občutek ogroženosti le 15 - 18% višji kot pri poročenih ženskah, kljub temu da je pri slednjih manjša možnost viktimizacije kot pri ovdovelih in ločenih. Pri posledicah viktimizacije so izstopale samske, saj jih je kar 66 % poročalo, da so doživljale anksioznost. Spoznali smo tudi, da fizične, čustvene in hude telesne zlorabe bivših intimnih partnerjev povečujejo bojazen pred kriminaliteto pri ženskah, pri čemer na zaskrbljenost glede kriminalitete ne vpliva spolna zloraba, ki jo povzročijo intimni partnerji. Ugotovili smo tudi, da samoocena zdravja pripomore k bojazni pred kriminaliteto, pri čemer pomembnega učinka, z vidika statistike, samoocenjevanja zdravja na strah pred nočno hojo po soseski pri moških ni bilo.

Ključne besede: strah pred kriminaliteto, ženske, študije

## Summary - Studies on fear of crime among women

Fear of crime is a normal response to crime and many studies have proved that the effect on the vulnerable group of people, including women, is the strongest. In our dissertation we focused on elements that would contribute to a better understanding of higher fear of crime among women and our gathered knowledge would help us find solutions regarding these issues on general well-being and behavior of women.

In doing so, we reviewed studies made in Slovenia and abroad. We wanted to find out how the fear of personal victimization and altruistic fear reflected in women and men. We were interested in how works hypothesis shadow of sexual assault and what type of relationship between the partners influence on fear of crime among women. We also determined whether a higher fear of crime is connected to women's physical, emotional or severe physical abuse former intimate partner and how self-perceived health impacts on fear of crime for men and women.

The studies we reviewed have shown, that both, men and women reported altruistic fear, wherein the latter is more frequent at women. While men were reporting that they were afraid for their partners and children, were women also concerned about their neighbors and grandparents. For men was altruistic fear often the only fear whereas women had many others beside altruistic. We have found that women are linking fear as sexual assault consequences, which is not only connected to sexual abuse, but also to fear of body injuries in general. We learned that only 15-18% more of widowed and divorced than married women feel unsafe, although the married ones have less chance of victimization as widowed and divorced. The consequences of victimization were more notable at single women, since as many as 66% reported that they had experienced anxiety. We also learned that the physical and mental abuse, caused by former intimate partners increases the fear of crime amongst women, while sexual abuse itself does not differ from other abuses when effecting on the level of fear. We also found out that self-perceived health status contributes to the fear of crime amongst women, while at men statistically significant connection between self-perceived health status and fear from walking alone at night was not found.

Keywords: fear of crime, women, studies

# 1 Uvod

## 1.1 Opredelitev tematike

Emile Durkheim je ugotovil, da je kriminaliteta prisotna v vseh družbah (Meško, 2008). Ena izmed posledic kriminalitete je zaskrbljenost glede kriminalitete, pri čemer že samo poenotenje definicije bojazni pred kriminaliteto sproža polemike (Addington, 2009). Ravno zaradi tega je boj proti zaskrbljenosti glede kriminalitete večji problem kot boj proti kriminaliteti (Doran in Burgess, 2012), številne študije pa so potrdile, da je bojazen pred kriminaliteto pri ženskah višja kot pri moških (Ferraro, 1995).

Večja bojazen pred kriminaliteto pri ženskah povzroča občutke tesnobe in prestrašenost, kar vpliva na samo kvaliteto življenja. Posledično prihaja do družbene izolacije in manjše stopnje zaupanja v družbi. Namesto da bi ženske živele v miru in se doma počutile varne, se počutijo ranljive. Bojazen pred kriminaliteto povzroča, da vlagajo čas in denar v obrambne mehanizme, kot je nakup dodatnih ključavnic. Verjetno bi čas in denar, porabljeni v te namene, raje porabile za druge stvari, ki bi jih naredile srečnejše (Moore in Trojanowicz, 1988).

Mislimo, da se teh težav zaveda tudi policija. Da bi zmanjšali strah pred kriminaliteto, ni dovolj le represiven odziv, saj slednji vzrokov ne odpravi. Le če se bo policija zavedala, da je tovrstno problematiko potrebno razumeti globlje, in tako razumela vzroke višjega strahu žensk pred kriminaliteto, bo lahko prispevala k manjšanju tega problema, saj kriminalitete, ki je ena izmed vzrokov strahu pred kriminaliteto, kot je verjel Durkheim, ni mogoče celostno odpraviti iz družbe (Meško, 2008).

K zmanjševanju boječnosti pred kriminaliteto v družbi veliko pripomore policijsko delo, ki je usmerjeno v skupnost. Vendar pa pri tem modelu izvajanja policijskega dela obstaja kar nekaj ovir, ki mu daje negativen prizvok. Pri izvajanju le - tega policisti uporabljajo SARA-model, ki se ukvarja predvsem z odpravo vzrokov problemov, pri čemer je potrebno poznavanje človekovega vedenja in obnašanja (Meško, 2001).

Težava nastane ob začetku izvajanja takšnega policijskega dela in policisti ne izrazijo vneme ter želje zanj, pri tem pa se lahko pojavi tudi odpor, ki je posledica slabe

usposobljenosti, neznanja in nezrelosti za reševanje problemov, saj je to zahtevnejše delo kot samo prijavljanje kršiteljev cestno prometnih predpisov, javnega reda in storilcev kaznivih dejanj (Meško, 2001).

## **1.2 Cilji diplomske naloge in raziskovalna vprašanja**

Cilj diplomskega dela je bolj poglobljeno razumevanje, zakaj imajo ženske višji strah pred kriminaliteto kot moški. Namen diplomskega dela je ugotoviti dejavnike, ki vplivajo na višji strah žensk pred kriminaliteto. Za dosego cilja bomo obrazložili, kaj pomeni strah kot čustvo in opredelili pojem kriminalitete. Opisali bomo pojem strahu pred kriminaliteto in preučili biološko ter družbeno vlogo med spoloma, ki med strokovnjaki iz tega področja povzročajo polemike glede tega, katera izmed prej omenjenih vlog naj bi bolj vplivala na oblikovanje spolne identitete (Štular, 1998).

Predstavili bomo zgodovino bojzani pred kriminaliteto in razložili Van der Wurffov model, ki ga sestavljata socialnopsihološki in socialnodemografski koncept. V nadaljevanju se bomo osredotočili na dejavnike, za katere menimo, da imajo največji vpliv na strah žensk pred kriminaliteto. V diplomsko nalogo bomo želeli vključiti novodobne študije. Zdi se nam namreč nesmiselno, da bi uporabili študije, ki dodatno potrjujejo nekaj, kar je že bilo ugotovljeno, pri čemer se bomo osredotočali na spremenljivko spola. Želeli bomo, da spol igra ključno vlogo v študijah.

Najprej se bomo osredotočili na vpliv socializacije in socialne procese med spoloma, ki se kasneje odražajo v ranljivosti žensk. Nato bomo razložili, kako na strah pred kriminaliteto vpliva viktimizacija in zdravje. Potem bomo opredelili, kakšne vplive imajo mediji in okolje na strah pred kriminaliteto žensk. Predstavili bomo dejavnik spomina, o katerem imajo strokovnjaki deljeno mnenje (Evans Ogden, 2015), zato bomo razložili tudi razlike v priklicu spomina med moškimi in ženskami.

Drugi cilj našega dela bodo predstavljala raziskovalna vprašanja, ki nam bodo pomagala pri usmerjanju in tvorjenju odgovorov ter reševanju problema. S pregleda študij bomo ugotavljali, kam se ugotovitve raziskav umeščajo v kontekst naše tematike. Ugotavljali bomo, kaj so, z vidika socializacije, viktimizacije in zdravja, dognali raziskovalci študij. Zanimalo nas bo naslednje:



- Kako se strah pred osebno viktimizacijo in altruistični strah odražata pri ženskah in pri moških?
- Ali se posledice značilnosti spolnega napada nanašajo le na strah pred spolno zlorabo ali na strah pred telesnimi poškodbami na splošno?
- Ali je mogoče govoriti o hipotezi sence spolnega napada in o hipotezi sence fizičnega napada?
- Ali je hipoteza sence spolnega napada vzrok fizičnega nasilja, ki je vključen v spolni napad, ali se nanaša zgolj na spolni napad?
- Kako vrsta razmerja med partnerjema vpliva na strah pred kriminaliteto?
- Ali na višji strah žensk pred kriminalnimi dejavnostmi vpliva fizična, čustvena ali huda telesna zloraba bivših intimnih partnerjev?
- Kako samoocenjevanje zdravja vpliva na strah pred kriminaliteto med moškimi in ženskami?

Kot že omenjeno, je strah pred kriminalnimi dejavnostmi pri ženskah višji, vendar obstajajo tudi izjeme, zato bomo proti koncu jedra diplomske naloge obrazložili, kako je s tovrstnim strahom pri neustrašnih ženskah in boječih moških (Gilchrist, Bannister, Ditton in Farral, 1998). Ker pa je to le redka izjema, je potrebno najti rešitve in se spopasti s tovrstno problematiko, s čimer bomo zaključili jedro diplomske naloge. Diplomsko nalogo bomo zaključili z odgovori na raziskovalna vprašanja. Te bomo utemeljevali z informacijami, ki jih bomo pridobivali med pisanjem celotne diplomske naloge.

### ***1.3 Metode proučevanja***

Diplomska naloga bo sestojila iz teoretičnega dela s pregledom literature ter sklep in razprava. V slednji bomo predstavili ugotovitve študij, ki bodo pridobljene predvsem na portalih znanstvene/akademske/strokovne literature, do katerih lahko dostopamo preko konzorcija digitalne knjižnice Univerze v Mariboru. Ob študiji in analizi elektronskih in pisnih virov, pri čemer bomo uporabljali tako tuje kot tudi domače, članke, raziskave, knjige, ki smo jih uporabljali med študijem ter druge literature bomo uporabili deskriptivno metodo. Ko bomo v jedru diplomske naloge opisovali dejavnike za višjih strah žensk pred kriminaliteto, bo moč opaziti rezultate raziskav, opravljenih doma ali v tujini.

## 2 Obrazložitev pojmov

Menimo, da je za dobro razumevanje problematike diplomske naloge na začetku potrebno opisati nekaj pojmov, ki se bodo v nalogi največkrat pojavili. Zato smo v tem poglavju obširneje razložili strah kot čustvo, kriminaliteto in pojem strahu pred kriminaliteto. Obrazložili smo tudi spol, ki smo ga v nadaljevanju razdelili na biološki in družbeni spol.

### 2.1 Strah kot čustvo

Strah sodi med človekova osnovna čustva, saj se s tem čustvom že rodimo. V zgodovini človeštva je ravno strah pomagal preživeti človeku. Ko je prednik sredi gozda srečal medveda, so njegovi možgani prepoznali nevarnost in tako se je sprožil signal za nevarnost. Posledično se je njegovo telo odzvalo na boj ali beg, imenovano kot flight or fight response (Kuster, n.d.).

S filozofijo strahu se je ukvarjal že starogrški filozof Aristotel, ki je menil, da je strah stanje človeka, ki ga spremljata pričakovanje in bojazen pred nečim uničujočim. Njegova definicija izhaja iz predpostavke, da gre za domišljavo prihodnost, pri čemer sta bistvena dva elementa, in sicer notranja bolečina in vznemirjenost (Wynne, 2008).

Na podoben način si je strah v prejšnjem stoletju razlagal psiholog Sigmund Freud, ker ga je označil kot čustven odziv fizične nevarnosti za življenje ali telo (Scheff, 2015). Opazimo, da sta definiciji Aristotela in Freuda ozki, zato menimo, da je potrebno na strah gledati širše.

Strah je definiran tudi kot čustvo, ki ga doživljamo v stanju, ko presojamo o svoji ogroženosti. Istočasno premišljujemo o tem, ali imamo zmožnosti, da se upremo človeku ali razmeram, ki nas ogrožajo. Če posameznik v razmerah, v katerih se nahaja, presodi, da presegajo njegove zmožnosti in jih ne bo mogel obvladati, strah imenujemo anksioznost, ko se poleg strahu pojavi tudi občutek panike (Milivojević, 2008).

Anksioznost ali tesnoba je posledica fobij ali anksioznih motenj, ki se med seboj razlikujejo po vzroku, trajanju in izražanju. Najpogostejše med njimi so generalizirana anksioznost, panična motnja, socialna fobija ter obsesivno-

kompulzivna motnja. Za naše namene so pomembne specifične motnje, saj se večini ljudi, s takšnimi motnjami uspe izogniti situacijam, ki jim povzročajo nelagodje, zato jim tovrstne motnje ne povzročajo bistvenih težav v življenju (Anksiozne motnje, n.d.).

V tovrstno motnjo prištevamo različne strahove. Najbolj znani so strah pred kačami, mišmi, nevihtami, letenjem, smrtjo, padanjem, višino in temo. Dejstvo je, da se z nekaterimi strahovi že rodimo, nekateri strahovi pa se razvijejo kasneje, saj so odvisni od številnih dejavnikov, kot so inteligentnost, starost, osebnost, socialno - ekonomski položaj, izkušnje in spol (O strahovih, n.d.). Za naše namene se bo ravno spol povezoval s pridobljenim strahom, tj. strahom pred kriminaliteto.

## **2.2 Kriminaliteta**

Kriminaliteta obsega kazniva dejanja, ki so neizogibna lastnost človeštva (Wynne, 2008). Pogosto se izraz kriminaliteta uporablja za vsa vedenja, ki napadajo ali ogrožajo osnovne vrednote, kot so življenje in nedotakljivost telesa, svoboščine in pravice, lastnina in varnost. Prav tako sem sodijo tudi temeljne družbene vrednote, kot so družbena in državna ureditev, varnost države in varnost njenih najpomembnejših institucij. Da človek sploh lahko uresniči in uživa dobrine, svoboščine ter pravice, ki so mu priznane s strani zakonskih okvirov, potrebuje ravno zgoraj naštetih osnovne socialne okvire (Meško, 2008).

Kriminaliteta se navezuje na ravnanja, ki jih v določenih razmerah štejejo v neki državi za najškodljivejša in najnevarnejša družbi. Tovrstna dejanja so v nasprotju z normami in mišljenjem družbe, zato jih označujemo z izrazom zločinstvenost ali hudodelstvenost. Sem sodijo dejanja, ki so v državni kazenski zakonodaji z zakonskimi znaki določena kot kazniva (Meško, 2008).

Teoretiki menijo, da so nekatera kazniva dejanja še posebej pomembna, zato jih delijo v tri skupine. V skupino nasilnih oziroma potencialno nasilnih kaznivih dejanj zoper osebo vključujejo posilstva, spolne napade in rope. Kazniva dejanja zoper javni red, kot so tatvine in vlomi, uvrščajo v kategorijo kaznivih dejanj povezanih z alkoholom in drogami, saj menijo, da so vlomi in tatvine le sekundarna kriminaliteta, ki jim omogoči financiranje alkohola in drog (Lorenc, Petticrew, Whitehead, Neary, Clayton, Wright, Thomson, Cummins, Sowden in Renton, 2014).

Zadnjo vrsto kaznivih dejanj sestavlja ekološka kriminaliteta. Sem sodijo deviantna ravnanja, ki niso v skladu s standardi okoljevarstva. S takimi ravnanji se, v primerjavi s prvima dvema skupinama, kjer so žrtve le ljudje, škoduje okolju, vodi ali zemlji. Le-to povzroča zaviranje v procesu naravnega spreminjanja (Eman, 2008).

Toda v pojem kriminalitete ne uvrščamo samo tistih dejanj, ki so v kazenski zakonodaji opredeljena kot kazniva, to pa zato, ker vsa ravnanja, ki jih družba šteje za škodljiva in nevarna, v kazenski zakonodaji niso zapisana. Velja tudi obratno, saj vseh kaznivih dejanj, opredeljenih v kazenski zakonodaji, družba ne ocenjuje negativno. Rezultat različnih dejavnikov povzroči, da zakonodajalci med kazniva dejanja uvrščajo tudi ravnanja, ki veljajo le kot kršenje predpisov, ne pa poškodbe ali ogrožanja pomembnih posameznikovih in družbenih dobrin (Meško, 2008).

Kljub zgoraj opredeljenim nasprotjem pa velja, da del družbe sestoji iz kriminalitete in da kaznivih dejanj ni mogoče popolnoma odpraviti. Emile Durkheim je verjel, da družba brez kriminalitete ne bi bila popolnoma, še manj pa dobrodošla (Meško, 2008). Kriminaliteta je torej normalen pojav, pri čemer pa je strah le naravni odziv nanj (Wynne, 2008).

### ***2.3 Strah pred kriminaliteto***

Koncept bojazni pred kriminaliteto v splošnem ne razlikuje med dojemljivostjo za obče nevarnosti, strahom pred posameznikovo viktimizacijo, zaskrbljenostjo glede kriminalitete in tesnobo. Boječnost pred kriminaliteto je zapleten pojav, pri katerem se ljudje bojijo nekaterih kaznivih dejanj ali pa kriminalitete v celoti. Nekateri posamezniki se lahko bojijo kaznivih dejanj znotraj doma, drugi pa v javnosti (Grabosky, 1995).

Pri nekaterih ljudeh so pri zaznavanju kriminalitete prisotni čustveni odzivi, saj si jih razlagajo kot veliko tveganje za telesne poškodbe, pri nekaterih pa je takšnih reakcij manj. Prav tako je zanimivo, da se ljudje bojijo kaznivih dejanj zoper javni red in mir, vendar pa se ne bojijo avtomobilskih nesreč ali onesnaževanja okolja (Garofalo, 1981).

Ravno zaradi zgoraj omenjenih razlik je težko določiti enotno definicijo strahu pred kriminaliteto. Tovrstna tematika je med teoretiki povzročila nekaj polemik, saj je ta

pojav sestavljen iz različnih čustev, zaznav in odnosov, ki se med posamezniki razlikujejo. Posledično dogovorjena poenotena definicija boječnosti pred kriminaliteto ne obstaja (Addington, 2009).

Obstaja pa povezava med viktimiziranostjo in bojznijo pred kriminaliteto. Na začetku raziskovanja in ugotavljanja povezave med tema dejavnikoma so strokovnjaki menili, da je bojzen pred kriminaliteto rezultat izkušenj s kriminaliteto, današnje raziskave pa kažejo, da so učinki kot posledica viktimizacije veliko večji. Ti vplivajo na zmeren strah pred kriminaliteto, neodvisnost bojzni pred kriminaliteto in zmanjšujejo bojzen pred kriminaliteto. Vendar pa je vpliv viktimizacije odvisen od posameznika, nekdo lahko to namreč dojema kot manjšo motnjo, komu pa lahko povzroči velike težave (Meško, Šifrer in Vošnjak, 2012).

Raziskovalci so ugotovili, da neposredna viktimizacija povzroča manjšo bojzen pred kriminaliteto v primerjavi s strahom, ki ga posamezniki pridobijo, ko dobijo informacije žrtev o svojih izkušnjah s kriminaliteto, še posebej, če so te žrtve njihovi bližnji sorodniki, prijatelji ali sosedje (Khruakham in Lee, 2013).

Kljub težavam z enotno definicijo bojzni pred kriminaliteto pa smo med preučevanjem literature naleteli na eno izmed definicij, ki bi, po našem mnenju, lahko predstavljala približek opredelitve strahu pred kriminaliteto. Pojav je pojasnjen kot čustven odziv, ki ga spremljata občutek nevarnosti in zaskrbljenost zaradi možnosti, da oseba postane žrtev (Garofalo, 1981).

Bojzen pred kriminaliteto je opredeljena tudi kot negativen čustven odraz, ki je posledica kaznivega dejanja ali pa znamenj, ki so s kaznivimi dejani povezani (Ferraro in LaGrange, 1987). To razlagamo z dveh perspektiv, in sicer s čustvene in kognitivne. Kognitivni vidik pomeni zaznano tveganje viktimizacije, čustven vidik pa razlagamo kot strah pred viktimizacijo. Sem sodijo trenutki zaskrbljenosti, ko se posameznik počuti osebno ogroženega, ter trenutki anksioznosti, ko posameznik razmišlja o tveganjih (Asencio, Merrill in Steiner, 2014).

Strah pred kriminaliteto je definiran tudi kot občutek nemira, ki ga povzroči pričakovanje nevarnosti. Vključuje različna čustvena stanja in je odvisno od posameznikovega zaznavanja in mnenja družbe (Warr, 2000).

Poleg kognitivnih in čustvenih komponent pa nekateri strokovnjaki k temu prištevajo še vedenjske komponente, ki se nanašajo na možnost obstoja strahu pred kriminaliteto. Sem sodijo ukrepi, ki pripomorejo k preprečitvi viktimizacije. Na tem mestu se postavlja vprašanje, ali je takšno vedenje posledica ali znak zaskrbljenosti pred kriminaliteto (Doležal, 2009).

Med strokovnjaki velja mnenje, da je malo ljudi, ki bi strah pred kriminaliteto doživljali neprestanoma. Prav tako je potrebno razlikovati med naravo dejanskih in predvidenih strahov, saj je pričakovani strah lažje omiliti kot dejanskega (Garofalo, 1981).

Na pričakovani strah vplivajo popačene informacije o kriminaliteti, ki jih ne podpirajo uradne statistike, in tako posamezniki precenjujejo razširjenost kriminala. To je še posebej značilno za ljudi, ki bivajo v mestih (Tulloch, 1998).

Dejanski strah pa je povezan z objektivno nevarnostjo in neposredno zaznavo kriminalitete. Večina ljudi doživlja dejanski strah, saj se ljudje bolj bojijo, ko so v stiku z nevarnostjo, ampak to ne sme voditi v domnevo, da je strah pred kriminaliteto nepomemben (Garofalo, 1981).

## **2.4 Spol v splošnem**

Spol je težko razrešljiv pojem, zato je potrebno ločiti biološke in družbene lastnosti obeh spolov. V slovenski terminologiji ni izraza, ki bi ločeval družbeno in biološko vlogo moških in žensk, tako kot to obstaja v angleški terminologiji. V angleškem jeziku je moč najti termina »sex« in »gender«, pri čemer se prvi navezuje na biološki spol, drugi pa na spol kot ga vidi družba (Greif, 2011).

Biološki spol je zaznamovan z anatomskimi razlikami med spoloma, družbeni pa se označuje s procesom oblikovanja spola pod vplivom okolja (Švab, 2002). Biološke značilnosti spola prevladujejo nad spolom, ki ga izoblikujejo ljudje okoli nas, in to je razlog, da ko ljudje razmišljajo o spolu, večinoma mislijo na biološki spol (Bornstein, 1999).

Izraz družbenega spola je v drugi polovici 20. stoletja izoblikoval Robert Stoller. Menil je, da je družbeni spol rezultat kulture, psihologije in sociologije. Dejavnike, ki

so povezani genetiko, žlezami, živčevjem in obliko ter zgradbo organizmov, je povezal z biološkim spolom. Vendar pa med tema vrstama spoloma ni natančno razlikoval, saj je mislil, da je človek produkt tako sociologije kot tudi biologije (Greif, 2011).

Podobno kot Stoller menijo tudi nekateri drugi teoretiki, saj zagovarjajo, da je družbeni spol nekaj, kar je človeku privzgojeno in je odvisno od kulture, v kateri biva. Je nekaj, kar ljudje počnemo v vsakdanjem življenju in ne nekaj, kar je prirojeno, pač pa proces nastajanja brez izrecnega začetka in konca (Župevc, 2013).

Medtem ko na eni strani obstajajo zagovorniki, ki mislijo, da je potrebno ločevati med biološkim in družbenim spolom, so na drugi strani tudi teoretiki, ki menijo, da je tovrstna delitev nepotrebna. Mislijo, da se družbenega in biološkega spola ne da razlikovati in da na videz sicer biološki spol delimo na dva dela, vendar to še ni kriterij, ki bi ga morali uporabljati tudi pri definiranju družbenega spola (Butler, 2001).

Opazen je torej preplet biološkega in družbenega spola, pri čemer pa velja, da biološki spol ni osnova za to, da je posameznik sprejet v družbeno okolje. Ljudje imajo lahko tudi značilnosti, ki se ne skladajo z njihovim biološkim spolom, pa se vseeno identificirajo s svojim biološkim spolom in takšne osebe so "družbeno spolno mešane", tako imenovane »gender blenders« (Kuhar, 2001).

Vseeno pa je moč trditi, da ima okolica na oblikovanje spola večji vpliv kot sama biologija. Če predstavnika moškega biološkega spola okolica obravnava kot žensko in se v skladu s tem do njega tako tudi vede, pride do zanemarjanja biološkega spola in poistovetenja z ženskim spolom, kar velja tudi za nasprotni spol (Štular, 1998).

Zaradi različnih si mnenj o tem, ali lahko govorimo tako o družbenem kot tudi o biološkem spolu, smo v nadaljevanju podrobneje predstavili družbeno in biološko vlogo spola.

#### **2.4.1 Družbena vloga**

Fraza "Boys will be boys, and girls will not" govori o tem, kako spol razume družba. Gre za to, da razlikujemo le med dvema spoloma, pri čemer vsak posameznik pripada

moškemu ali ženskemu spolu (Štular, 1998). Ampak spol še zdaleč ni natančno opredeljen pojem, niti v biološkem niti v družbenem ali kulturnem smislu, saj je to, kaj velja za obnašanje, primerno za moške in ženske, namreč odvisno od različnih kultur in časa (Završnik, 2009).

V primerjavi z biološko vlogo spola je družbena konstrukcija manj sporna, saj razlaga, kako družba vpliva na naše razumevanje in dojetje razlik vedenja, značilne za moške in ženske. Družba izoblikuje mnenje o tem, kaj je sprejemljivo vedenje moških in žensk. Tovrstna teorija prikazuje, da spol ni prirojen, temveč se v skladu s časom in prostorom spreminja, saj se norm, značilnih za določen spol, učimo skozi vse življenje (Zevallos, 2014).

Idejo socialnega konstrukta spola določa družba, ki opredeljuje, kaj pomeni biti moški in ženska. Družba predpisuje ustrezne vloge za moške in ženske ter določa sankcije za tiste, ki od družbeno sprejetih norm odstopajo (Adomako Ampofo, 2001). Velik vpliv lahko pripisujemo že veri, ki v svoji literaturi upodablja moško in žensko normalno vedenje (Gardner, 2015).

To opazimo v svetopisemskih besedilih, ki prikazujejo predstavnico ženskega spola kot podrejeno in ne neodvisno bitje. Bog je namreč najprej ustvaril moškega in šele nato je bila iz njegovega rebra ustvarjena ženska. Predstavniki moškega spola je torej označen kot začetek in osnova za stvaritev predstavnice nasprotnega spola, katere vloga je prikazana kot nekaj drugostopenjskega (Harcet, 2006).

Pa vendar lahko nekaj nadvlade pripišemo tudi ženski, saj je ona storila »izvirni greh« in postala osrednji krivec za izgon iz raja. To je bil razlog, da je družba njene naslednice gledala z nezaupanjem in sovraštvom. Poleg tega, da je bila ženska izdelana iz predstavnika nasprotnega spola, pa svetopisemska literatura navaja, da je bila ustvarjena tudi za njega (Furlan, 2006).

Poleg verskih zapisov imajo vpliv tudi socialni mediji, ki prikazujejo stvari in oblačila, ki so primerni za moške ali ženske. Tudi pred industrijsko dobo je bilo v ameriški družbi skoraj nepredstavljivo, da bi ženske delale izven doma. Pričakovanja družbe so bila, da je bil moški tisti, ki poskrbi za potrebe družine, medtem ko so ženske skrbele za otroke (Wilkie, 1993). Ženskam je tako bila dodeljena vloga



ohranjanja gospodinjstva in družine. Posledično so ženske začele verjeti, da se od njih pričakuje, da skrbijo za druge (Snedker, 2006).

Če je ženska delovala v nasprotju s svojo pričakovano vlogo, je lahko bila preganjana in obsojena, pri čemer ni imela možnosti, da bi vplivala na družbo in zadovoljila svojo potrebo po moči. Družbeni konstrukt je tako potekal izven nadzora posameznika in ženske niso mogle vplivati na to, kako jih obravnava okolje (Gardner, 2015).

#### **2.4.2 Biološka vloga**

Polemike o tem, kaj je značilno za predstavnike moškega in predstavnice ženskega spola nastajajo že, ko je govora o biološkem spolu. Primer tega so olimpijske igre, ko so bili športniki testirani glede spola. Četudi so osebe imele telesne značilnosti svojega biološkega spola, so bile izključene zaradi svoje genetike, ki za njihov spol ni bila normalna. Zaradi dodatnega kromosoma Y so bile ženske, ki so bile biološko ženskega spola, "bolj" moški kot ženske (Završnik, 2009).

Biološke razlike so torej zgodovinsko odvisne in spremenljive. Proces razumevanja bioloških razlik med moškim in ženskim spolom sodi v viktorski čas po razsvetljenstvu, ko je takratna znanost s seboj prinesla nedokazano trditev o nepristranski naravi, ki se jo da "odkriti" in popisati. Pred tem obdobjem je v družbi vladala miselnost, da so razlike v anatomski zgradbi razmnoževalnih organov samo zaradi moških spolnih organov. Ženske genitalije so razumeli v smislu moškega spolnega organa, pri čemer so menili, da je razlika med spolnimi organi moškega in ženske le v fizični dovršenosti. Opisani model enega spola ni bil temelj razumevanja za identifikacijo z enim ali drugim spolom, vendar pa ženske niso dojemali kot pomembno različne od predstavnikov moškega spola. Šele, ko je bil sprejet koncept dveh spolov, ki je govoril o naravnih in bioloških razlikah, je družbi podal osnutek o bistvenih razlikah med spoloma (Završnik, 2009).

Strokovnjaki, ki zagovarjajo biološko vlogo, menijo, tako kot zagovorniki družbene vloge, da so družbene vloge obstajale že v prazgodovinskih družbah. Glavna vloga je bila osredotočena na lajšanje lakote z lovom in zbiranjem hrane, ki se je nanašala na moške. Druga pomembna vloga je bila vloga žensk, ki so rojevale in dojile otroke. Ker so bile samo ženske tiste, ki so lahko opravljale to vlogo, so bile tudi glavne skrbnice

otrok tudi za več let po rojstvu. In ker so bile ženske pogosto noseče, so bile zaradi materinske vloge omejene na dom večino svojega življenja. Moški pa so bili bolj primerni za lov, ker so bili močnejši in hitrejši kot ženske (Barkan, 2011).

Zagovorniki biološke vloge menijo, da je bila biologija usodna za delitev moških in ženskih vlog. Moški so bili namreč zaradi bioloških značilnosti primernejši za delo izven doma in so tako poskrbeli za hrano za celotno družino, ženske pa so zaradi zmožnosti rojevanja ostajale doma s svojimi otroki (Barkan, 2011).

Naslednji razlog zagovornikov biološke vloge med spoloma je evolucija, ki pojasnjuje, zakaj so moški nasilnejši kot ženske. V prazgodovini so bili moški bolj usmerjeni k nasilju in ubijanju, vendar ne le živali, pač pa tudi ljudi. Moški so med seboj tekmovali, kdo bo dobil določeno žensko, in tako težili k zmagi. Nasilni moški so tako pogosteje vplivali na svoje potomce, saj so nanje prenesli gen, ki je nosil značilnost nasilja. Iz istega razloga so moški, ki so bili nagnjeni k posiljevanju žensk, na svoje potomce prenašali gen, ki je nosil značilnost težnje k posiljevanju. Ta proces je dokaz, da se težnja k posilstvu prenaša biološko, kar pojasnjuje količino posilstva, ki se pojavlja danes (Barkan, 2011).

Naslednja biološka razlaga za tradicionalne vloge spolov se osredotoča na hormone, še posebej na moški hormon testosteron. Ena izmed najpomembnejših razlik med fanti in dekleti v Združenih državah Amerike ter drugih družbah je njihova raven agresije. Moški so fizično agresivnejši kot ženske, kar pojasnjuje, da moški storijo 85 - 90 % vseh nasilnih kaznivih dejanj. Ta se pogosto pripisujejo moškim z višjim nivojem testosterona (Mazur, 2009).

Nekatere študije so pokazale, da je testosteron povezan z agresivnostjo in da so moški z višjo stopnjo testosterona agresivnejši kot tisti z nižjo ravno le - tega, pri čemer je bolj znana študija vietnamskih moških veteranov. To pa ne pomeni nujno, da raven testosterona poveča nasilje. V različnih živalskih vrstah je bilo ugotovljeno, da je možno, da uporaba nasilja poveča raven testosterona. Iz etičnih razlogov v študijah z moškimi pa se ne more manipulirati z njihovo ravniho testosterona. To pomeni, da je točna povezanost med testosteronom in agresivnostjo še vedno nejasna (Gardner, 2015).

Nejasna je tudi točnost same vloge biologije, ki vpliva na vloge med spoloma. Človeštvo se je razvijalo v smeri sociobiologije in evolucije. Prihajalo je do naravne selekcije družbe, v kateri so bili moški močnejši, pogumnejši in agresivnejši, ženska vloga pa je bila osredotočena na rojevanje in vzgojo otrok. Takšne lastnosti so po več tisočletjih postale precej nagonke, kar je pomenilo, da se je moška in ženska biološka narava razvijala drugače (Barkan, 2011).

Moški so po naravi postali samozavestnejši, drznejši in nasilnejši kot ženske in ženska narava je postala nežnejša od moške. Ravno tako so ženske razvile boljši občutek za vzgojo otrok kot moški. Znanstveniki menijo, da je to do neke meje res, pri čemer so poudarili še evlucijski vidik in tako še dodatno podkrepili ločnice v biološki naravi med spoloma, kar pa pomeni, da se bodo obstoječe neenakosti med spoloma obdržale tudi v prihodnosti, saj je le - to ukoreninjeno v biologiji (Barkan, 2011).

Biološki dokazi o razlikah med spoloma torej vsekakor obstajajo, vendar je biološka razlaga je še vedno sporna. Najprej je treba pretehtati dokaze in se nato osredotočiti tudi na kulturne razlike med spoloma ter na razlike v procesu socializacije. Ena stvar je jasna: če sprejmemo biološke razlage, pomeni, da obstoječe razlike in neenakost med spoloma še vedno obstajajo (Barkan, 2011).

To pri družboslovnih strokovnjakih, ki menijo, da je biološke argumente potrebno črpati dosledno, da lahko upravičimo neenakost spolov in stalno zatiranje žensk, izzove kritičnost (Lindsey, 2011). Biološki razlogi pripomorejo k temu, da so neenakosti med spoloma obstajale v preteklosti in bodo obstajale tudi v prihodnosti, medtem ko lahko nekaj upanja opazimo za spremembe v kulturnih in družbenih razlagah (Barkan, 2011).

Strokovnjaki menijo, da se spolna identiteta determinira s pomočjo biologije in sociologije, pri čemer so medkulturne raziskave pokazale, da dotične razlike v značilnostih moških in žensk ne obstajajo, saj se mnogo karakteristik, ki jih pogosto označujemo kot moške ali ženske, razlikujejo med spoloma v različnih kulturah, zato se teorija biološke determiniranosti spolne identitete zavrača (Štular, 1998).

### 3 Zgodovina raziskovanja strahu pred kriminaliteto

Tako kot pri raziskovanju kriminalitete kot tudi pri raziskovanju strahu pred njo prihaja do veliko metodoloških problemov. Težave z izrazoslovjem in pojmovne težave utemeljujejo, da je raziskovanje bojazni, da posameznik postane žrtev kriminalne dejavnosti težavno, saj je tako mogoče razmišljati o vseh hipotetično pomembnih spremenljivkah, ki različno vplivajo na tovrstno bojazen (Meško, 1999), pri čemer pa velja, da je boječnost pred kriminaliteto dandanes ena izmed najbolj raziskanih tematik v kriminologiji (Meško, 2008).

V preteklosti je pri preučevanju bojazni pred kriminaliteto imela premoč sociološka usmeritev, ki je se je širila na izvajanje socialno - demografskega modela in ekoloških značilnosti. Na drugi strani so psihologi preučevali duševne posledice pri posameznikih, ki so doživeli izkušnje s kriminalno dejavnostjo. Socialno - duševni model preučuje psihološke in sociološke spremenljivke, pri čemer je še posebej osredotočen na pripadnost določenim skupinam in zaznavanje ljudi, ki so del drugih družbenih kategorij (Meško, 1999).

Najodmevnejši evropski zastopnik socialnega in psihološkega preučevanja neprijetnega stanja vznemirjenosti zaradi (ne)posredne ogroženosti, ki se nanaša na kriminalne dejavnosti, je Van der Wurff (Meško, 1999), čigar model bomo podrobneje predstavili v naslednjem podpoglavju.

Naslednji pomembni predstavnik preučevanja bojazni pred kriminalnimi dejavnostmi je Bernard, ki se je ukvarjal z dejavniki, ki vplivajo na tovrstno bojazen. Po njegovem mnenju je potrebno bojazen pred kriminalnimi aktivnostmi preučevati celovito in upoštevati dejavnike bojazni pred kriminaliteto, ki vplivajo na njeno povečanje ali zmanjšanje (Meško, 1999).

Pomemben predstavnik bojazni pred kriminaliteto je tudi angleški raziskovalec Hale. Misli, da je predstavljata tako bojazen pred kriminaliteto kot tudi sama kriminaliteta problem, vendar je slednja v zahodnih državah manjši problem v primerjavi z bojaznijo, da posameznik postane žrtev kriminalne aktivnosti (Meško, 1999).

Pomemben pristaš je tudi Hough, ki misli, da je bojazen pred kriminalnimi dejavnostmi težava, ki jo je smiselno preučevati, saj so študije o žrtvah pokazale, da

se več kot polovica ljudi velikokrat glede kriminalitete počuti zaskrbljeno. Ugotovil je, da so pomembni dejavniki v zvezi z bojznijo pred kriminalnimi dejavnostmi naslednji: spol, starost, socialni status, izkušnje s kriminalnimi dejavnostmi in prikazovanje kriminalitete s strani medijev, okolje, skupnost ter duševni dejavniki. Po njegovem mnenju so rešitve za zmanjševanje bojzani pred kriminaliteto mnogokrat povezane s programi za žrtve kriminalnih dejavnosti, skupnostnimi programi, spreminjanjem fizične podobe okolja in metodami izpolnjevanja policijskega dela (Meško, 1999).

Brantingham in njegovi sodelavci menijo, da je bojazen, da oseba postane žrtev kaznivega dejanja, kazalec, ki kaže posameznikovo oceno gibanja kriminalnih dejavnosti in verjetnost, da bo viktimiziran (Meško, 1999). Nekateri raziskovalci strahu pred kriminaliteto so se ukvarjali tudi z ranljivostjo ljudi in dognali, da je ranljivost posameznikov v povezavi z bojznijo pred kriminalnimi aktivnostmi odvisna od fizičnih, socialnih in situacijskih elementov (Killias, 1990).

V Sloveniji preučevanje bojzani, da posameznik postane žrtev kriminalne dejavnosti, sega v zadnje desetletje prejšnjega stoletja. Pavlović je v tistem času opravil mednarodno študijo o žrtvah, v kateri je bil uporabljen vprašalnik glede posledic izkušenj s kriminaliteto, in tako presojal o bojzani pred kriminalnimi dejavnostmi (Meško et al., 2012).

V nadaljevanju sta Gorazd Meško in Peter Umek skupaj s Stephenom Farrallom prevedla in uredila sociološka modela za preučevanje bojzani pred kriminalnimi dejavnostmi, in sicer v povezavi z demografskimi in duševnimi značilnostmi. Leto prej sta si v svoji raziskavi o bojzani pred kriminalnimi dejavnostmi v osrednjem mestu Slovenije pomagala s študijo, ki jo je izvedel Van der Wurff, v nadaljevanju pa sta Farrall in Meško rezultate študije iz Ljubljane primerjala z raziskavami, ki so bile opravljene v državah Škotska in Nizozemska. Dognala sta, da med državami, ki sta jih povezala, neobičajnih razlik glede bojzani pred kriminalnimi dejavnostmi ni bilo (Meško et al., 2012).

Nekaj let pozneje je Meško s svojimi pomočniki isti model uporabil v več raziskavah glede bojzani pred kriminalnimi dejavnostmi v Sloveniji. Uporabil je sociološki model v povezavi z duševnimi dejavniki in dognal, da se vpliv elementov na bojazen pred

kriminalnimi aktivnostmi v Sloveniji v obdobju desetih let poglavitno ne spreminja (Meško et al., 2012).

### **3.1 Van der Wurffov model**

Večinoma se pri raziskovanju bojazni pred kriminaliteto uporabljajo naslednji modeli: socio-demografski, socialno-psihološki in mešani. Van der Wurffov model je kasneje dopolnil Farrall in vsebuje precej spremenljivk, ki bi lahko bile pomembno merilo zaskrbljenosti glede kriminalitete. Model obsega družbene in demografske ter socialne in duševne spremenljivke. V družbeno-demografske je vključil starost, spol, gospodinjstvo, druženje v aktivnostih izven doma, krog poznanstev, raven izobrazbe in dohodek. Pri proučevanju prej omenjenega modela je Farrall s sodelavci k osnovnemu socio-demografskemu modelu dodal še spremenljivke, ki se nanašajo na fizično sposobnost posameznika, lastništvo nepremičnine, zdravje, zaznavo ogrožajočih krajev in morebitno viktimizacijo (Meško, 1999).

Van der Wurff je ugotovil, da družbeno-demografski model pojasnjuje le 18 % spremenljivost zaskrbljenosti glede kriminalitete, medtem ko 24 % skupne spremenljivosti tovrstne bojazni razloži družbeno-duševni model (Meško in Farrall, 1999). Za raziskovanje bojazni pred kriminaliteto je uporabil splošni vprašalnik, opise situacij, obča in kategorizirana vprašanja o občutkih zaskrbljenosti v soseski ter vprašanja v zvezi s socialnim modelom, ki se povezuje z duševnimi dejavniki. Dognal je, da imajo ženske in starejši ljudje večjo bojazen, da postanejo žrtev kaznivega dejanja, kakor moški in mlajši ljudje (Meško in Areh, 2003).

Z družbeno-duševnim modelom je pojasnil, da je bojazen posameznika, da postane žrtev kriminalitete, povezana z naslednjimi komponentami: mikavnost (privlačnost), škodljiv (zli) namen, moč in kriminalizirajoče mesto (Meško, 2008). Le-te smo v nadaljevanju opisali takole:

Privlačnost: Značilnost te komponente je, da posameznik vidi samega sebe ali svojo lastnino kot privlačen cilj storilcev kaznivih dejanj in posledično sebe ali svojo lastnino označuje z določenimi značilnostmi. Takšna oseba se počuti nelagodno, ko se po ulici sprehaja z večjo vsoto denarja (Meško in Farrall, 1999). Tovrstna komponenta se meri s trditvijo kot je: "Menim, da je družba name ljubosumna" (Meško, 2008).

Zli namen: Ta komponenta se navezuje na to, da posameznik pripiše slabe namene tistim osebam, za katere se takšna lastnost zdi ustrezna (Meško in Farrall,1999). Komponento izražamo skozi zaupanje ali nezaupanje in jo je moč meriti z izjavo: "Tujcem v splošnem zaupam" ali "Nekaterim ljudem v okolici ne zaupam" (Meško, 2008).

Moč: Komponenta moči se navezuje na stopnjo samoobrambnega ravnanja in občutek nadzora, ko se posameznik znajde v ogrožajoči situaciji. Pri elementu moči razlikujemo lastno zaznano moč in zaznano moč nasprotnika, pri čemer se prva povezuje z zaupanjem v lastno sposobnost, vendar pa ni nujno, da se neposredno nanaša le na ogrožajoče situacije. Posameznik se bo počutil sposobnejšega, če bo na svet gledal optimistično. Moč druge osebe se navezuje na lastnosti, ki jih določena oseba pripisuje morebitnemu storilcu kaznivega dejanja in vpliva na stopnjo samoprepričanosti med soočanjem z nevarnimi okoliščinami (Meško in Farrall,1999). Tovrstni element merimo s trditvijo: "Menim, da lahko obvladam morebitnega napadalca" in "Po navadi se preprirom izognem" (Meško, 2008).

Kriminalizirajoče mesto: Medtem ko se prvi element družbeno-duševnega modela navezuje na morebitno žrtev, drugi element na morebitnega storilca kaznivega dejanja in tretji element na obe strani, se zadnji element nanaša na okoliščine, v katerih se morebiti odvije kriminalna dejavnost. Pri tem elementu so pomembne lastnosti kraja, časa in prisotnost prič. Pomembno je, kako so določene okoliščine potencialno vabljive za kriminalne dejavnosti v očeh morebitne žrtve (Meško in Farrall,1999).

Poleg zgoraj naštetega Van der Wurff meni, da moramo pri preučevanju bojazni pred kriminaliteto upoštevati tudi družbeno - prostorske lastnosti skupnosti. Povezava med fizičnim okoljem, kjer ljudje bivajo in bojaznijo pred kriminaliteto pa kljub mnogim raziskavam še vedno ni popolnoma razložena (Meško, 1999).

Družbeno-duševni model daje možnosti za nov teoretični načrt, katerega bistvo je določeno mesto nadzora, samopodoba in odprava družbeno sprejetih vzorcev. Prav tako nudi tudi rešitve za zmanjšanje bojazni pred kriminaliteto, saj je ljudi, ki imajo veliko bojazen, da postanejo žrtve kriminalnih aktivnosti, moč ozaveščati o možnostih, da postanejo žrtve kriminalnih dejavnosti in o storilčevih načinih izbiranja svojih žrtev (Meško in Areh, 2003).

## 4 Najpomembnejši dejavniki

V tem poglavju bomo opisovali proces socializacije in obrazložili viktimizacijo. Opisali bomo tudi dejavnik zdravja. Našteti dejavniki so za nas najpomembnejši, ker se bomo med pregledom študij opirali nanje.

### 4.1 Socializacija

Spolna socializacija je oblika socializacije, ki razlaga, kako so otroci različnih spolov socializirani v svoje vloge spolov (Giddens, 1993). Strokovnjaki menijo, da je socializacija eden izmed kognitivnih procesov, pri katerem ne moremo mimo tega, da ljudi ne bi razdelili po skupinah. Lahko jih delimo glede na raso, starost, vero, vendar pa je družba navajena, da človeštvo delimo glede na spol (Bem, 1993). Tovrsten proces se začne s trenutkom rojstva, saj se prvo vprašanje, ljudi iz okolice pogosto nanaša na povpraševanje o spolu: "Ali je deček ali deklica?" (Gleitman, Fridlund in Reisberg, 2000).

Z odgovorom na to vprašanje je povezan poskus, ko so polovici obiskovalcem novorojenčka rekli, da je otrok moškega spola, polovici pa, da je ženskega spola. Ljudje, ki jim je bilo rečeno, da je otrok deček, so otroku za igranje ponudili avtomobil, tovornjak ali klopotec, medtem ko so otroku, za katerega je bilo rečeno, da je deklica, ponujali punčke. Razlika med spoloma je bila vidna tudi v načinu dotikanja, kajti dečka so se dotikali bolj grobo, deklice pa nežneje in manj intenzivno (Gleitman et al., 2000). Otroka so tudi opisovali na različne načine, čeprav razlik v velikosti ni bilo. Dečka so opisovali kot čvrstega, lepega in težkega, deklico pa kot prikupnega in očarljivega dojenčka (Giddens, 1993).

Na oblikovanje spolne vloge vplivajo vrstniki, s katerimi smo obkroženi med izobraževanjem. Učitelji so v preteklosti velikokrat domnevali, da so fantje boljši v matematiki in fiziki, zato so jih spodbujali, da nadaljujejo svojo življenjsko pot v smeri računalniških znanostih in inženiringa (Socialization: Gender socialization, n.d.).

Vendar pa bolj kot izobraževalni proces na socializacijo v zgodnjih letih življenja vplivajo starši s svojo vzgojo. Starši spodbujajo igranje s punčkami pri deklicah in z avtomobili pri dečkih ter tako otrokom pošiljajo drobna sporočila o tem, kaj je



sprejemljivo za vsak spol. Pogovori staršev s svojimi sinovi potekajo drugače kot pogovori s hčerami, prav tako pa starši tudi prekinejo igre, če niso družbeno sprejemljive, na primer, ko se deček igra s hišico za lutke (Gleitman et al., 2000). Sinovi so tudi vzgojeni na način, ki jim ne dopušča pokazati svojih čustev, medtem ko je deklicam dovoljeno, da se zjočejo in pokažejo strah (Morris, 1988).

Četudi starši pri deklicah ne bi namerno reagirali drugače kot pri dečkih, bi otroci kmalu opazili razlike v vzgoji, saj odrasle opazujejo in tako ugotovijo, kako je prav, da se vedejo (Gleitman et al., 2000). Družba prav tako še vedno misli, da je vzgajati dečka težje kot deklice (Brehm, Kassin in Fein, 1999).

V življenju so moški prikazani kot močni in agresivni, medtem ko so ženske bolj čustveno odprte. To se vidi tudi v različnih delovnih mestih, ki jih zasedata oba spola, saj moški hodijo na delo, medtem ko ženske gospodinjijo in tako skrbijo za prihodnost svojih otrok (Gleitman, et al., 2000), kar je opazno tudi v opravljanju domačih opravil. Dečkom so pogosteje dodeljena opravila, ki so povezana z vzdrževanjem okolice, deklice pa opravljajo delo znotraj doma (Witt, 1997).

Vsaka družina pa ima svojo kulturo, na podlagi katere so sprejete družbene norme. V ameriški družbi se to vidi pri oblačenju otrok. Dekleta oblačijo v rožnato barvo, dečke pa v modro (Socialization: Gender socialization, n.d.). Takšna razlika v vzgoji in opravljanju hišnih opravil v družbi privede do mišljenja o tem, kaj je značilnejše in primernejše za vedenje moških in žensk (Witt, 1997).

Med socializacijo otroci ponotranjijo sporočila svojega okolja in pozneje delujejo ter se vedejo v skladu s temi ponotranjenimi normami. To je razlog, da ženske občutijo večji strah, kar krepi idejo, da so ženske ranljive, medtem ko moški sporočila ponotranjijo tako, da si prizadevajo, da bi bili neustrašni (Goodey, 1997).

Tradicionalne vloge spolov prispevajo k ohranjanju stereotipov o spolih. Moški naj bi bili namreč drzni, samozavestni in neodvisni, ženske pa občutljive in nežne. Ravno zato se od moških pričakuje, da bodo vodilni v ekonomiji in znanosti, od žensk pa, da se bodo učile umetnosti, humanistike in tujih jezikov. Stereotipi so v družbi namreč še vedno prisotni, saj statistični podatki kažejo, da največ delovnih mest zdravnikov,

gradbenih delavcev, mehanikov, pilotov, bankirjev in inženirjev zasedajo moški. Dela, značilna za ženske, pa so tajništvo, poučevanje, oskrbovanje in gospodinjstvo (Brehm et al., 1999).

Kljub poudarku, da je socializacija pomembna za oblikovanje norm, primernih za moške in ženske, pa je tovrsten cikel dvoumen in poln protislovij ter se nenehoma spreminja (Volman in ten Dam, 1998). To je vidno v razlikah med spoloma, ko moški in ženske poročajo o strahu, ki izhaja iz težnje po uporabi družbeno zaželenega odziva. Raziskave so pokazale, da ko so strokovnjaki naročili ženskam, naj poročajo o svojem strahu družbeno sprejemljivo, so ženske poročale, da jih je bolj strah kot tistih žensk, ki jim je bilo rečeno, naj odgovorijo iskreno. Moški, ki jim je bilo naročeno, naj odgovorijo po resnici, so v primerjavi s tistimi, ki jim je bilo rečeno, naj odgovarjajo glede na socialno sprejemljivost odgovora, odgovorili, da jih je bolj strah. Torej, ko so ljudje iskreni, poročajo o višji ravni strahu, vendar pa ni jasno, zakaj čutijo tolikšen pritisk, da delujejo v skladu z družbeno sprejemljivimi normami (Sutton, Robinson in Farrall, 2011).

Očitno pa je, da se strah pred kriminaliteto pojavlja ustrezno žensko ali moško, pri čemer oba spola pričakujeta višjo ranljivost pri ženskah in s tem ustrezno odzivanje na tveganja (Hollander, 2001). Socializacijski proces tako povzroči delitev dela v odrasli dobi, ki sili ženske, da prevzamejo čustvene naloge (Snedker, 2006). Kar je ustrezno za žensko, je kraj bivanja, ki ne privablja kriminalitete (Stanko, 1997), medtem ko je za moške ustrezno, da ščitijo svojo partnerico (van Eijk, 2015).

## **4.2 Viktimizacija**

Večina literature o strahu pred kriminaliteto se je razvila predvsem v zadnjih tridesetih letih (Ferraro, 1995). Raziskovalci so raziskovali vpliv neposredne in posredne viktimizacije na bojazen pred kriminaliteto. Model posredne viktimizacije, pri katerem posamezniki niso žrtve, ampak poznajo žrtev in so obveščeni o žrtvah kriminalitete preko medijev, sklepa, da se tovrstni posamezniki zavedajo morebitne viktimizacije, kar je razlog za njihov strah. Ta model je prejel delno podporo strokovnjakov, model neposredne viktimizacije, pa so poznavalci bolj podprli (Fox, Nobles in Piquero, 2009).

Raziskovalci so v svojih raziskavah namenili pozornost tudi spolni viktimizaciji. Študije iz Združenih držav Amerike so pokazale, da 25 % žensk partnerji intimno zlorabljuje, medtem ko je zlorabljenih moških le 8 % (Tjaden in Thoennes, 1998).

Vendar pa na višji strah pred kriminaliteto poznavanje osebe, ki je bila spolno zlorabljena, ne vpliva tako močno, kot nadlegovanje s strani tujcev. Zaznavanje nevarnega vedenja pri tujcih namreč izzove višji strah in večje možnosti za izvrševanje spolnega nasilja (Macmillan, Nierobisz in Welsh, 2000). S tem so se ukvarjali tudi nekateri drugi raziskovalci, ki so ravno tako dognali, da se ženske v primerjavi z moškimi bolj bojijo tudi fizičnega nasilja in zalezovanja, ki ga povzročajo tujci (Fox et al., 2009).

Raziskave o viktimizaciji so pokazale, da se veliko ljudi boji kriminalitete (Ferraro 1995), posledično pa se vključijo v različne dejavnosti za preprečevanje kriminalitete (Skogan in Maxfield, 1980). To pa še ne pomeni, da so zato policiji prijavljena vsa kazniva dejanja, saj mnogo žensk, ki jih je spolno napadel partner, kaznivega dejanja ne prijavi (Johnson, 1996). To pomeni, da je o nasilju nad ženskami še veliko nerazumljenega (Koss, 1996).

Ugotovljeno je bilo, da pri ženskah obstaja manjša možnost viktimizacije kot pri mlašjih moških, pri katerih je ta možnost večja. Kljub temu pa je zaskrbljenost glede kriminalitete pri moških v povprečju dvakrat do trikrat manjši kot pri ženskah (Stanko, 1992). Posledično se bojazen pred kriminaliteto pogosto dojema kot nejasen pojav (Skogan, 1987) in rezultati raziskav kažejo, da je pri moških 11- krat manjša verjetnost, da bi bili prisiljeni v spolne odnose (Tjaden in Thoennes, 1998).

Ženske so bolj zaskrbljene glede kriminalitete, ker gre za preplet splošne bojazni pred kriminaliteto s strahom pred spolnim napadom. Strah žensk, da bi postale žrtve kriminalne dejavnosti, temelji na drugačni podlagi kot tovrsten strah pri moških, saj se moški redko bojijo spolnega napada, pri čemer pa oba spola poročata o približno enakem strahu pred nenasilnimi kaznivimi dejanji, in šele ko se v raziskave doda spremenljivka spolnega napada, je strah pri ženskah močno povečan (Warr, 1985).

Vzrok za to je namreč v tem, da se ženske ne bojijo le posilstva, pač pa tudi iz njega izhajajočih posledic (Scott, 2003). Posilstvo je za ženske še posebej razburljiva in čustvena izkušnja, na kar so še posebej občutljive (Ferraro, 1995).

Razloge za ta paradoks lahko iščemo v fizični ranljivosti žensk in njihovi nezmožnosti, da bi fizično preprečile napad in posledice pri okrevanju po napadu (Keane, 1995), v nezadostnem poročanju o kaznivih dejanjih, ki jih nad ženskami izvršijo partnerji (Skogan, 1987), in oznaki družbe, da so ženske nemočne žrtve (Hollander, 2001).

Razlikujemo torej med strahom pred določenimi kaznivimi dejanji in brezobličnim strahom, kjer nekatera kazniva dejanja izzovejo višji strah, ki se odraža v strahu pred kriminaliteto na splošno (Keane, 1995). V splošnem je pri ženskah višji strah pred kriminaliteto, ker pripadnice ženskega spola menijo, da imajo vse oblike viktimizacije za morebitno posledico posilstva ali spolno zlorabo, za kar se je izoblikoval izraz hipoteza sence spolnega napada. S tem je mišljeno, da sta strah žensk pred posilstvom in spolnim napadom najpomembnejša dejavnika, ki vplivata na strah pred drugimi kaznivimi dejanji (Ferraro, 1995).

Mark Warr je bil prvi raziskovalec, ki se je ukvarjal s tem, kako ljudje dojemajo medsebojne vplive različnih vrst viktimizacije. Za primer je vzel senco ali vpliv sevanja spolnega napada (a shadow or radiation effect of sexual assault) in iz tega razvil koncept zaznave sočasnih dejanj (PCO), pri katerem je domneval, da so nekatera kazniva dejanja del drugih kaznivih dejanj in tako pride do sodelovanja med njimi. Menil je, da vsakdanje razmišljanje ljudi o povezanosti kaznivih dejanj temelji na subjektivnem prepričanju, da bodo storjena ali, da eno kaznivo dejanje vodi v drugega, na primer, da vlom lahko povzroči umor ali posilstvo (Warr, 1984). Posledica tega sta okrepljen čustven odziv in višje prepričanje o resnosti posledic (Jackson, 2009).

Dejstvo je, da je strah pred posilstvom najbolj razširjen med mlajšo generacijo žensk, pa ne zaradi visoke stopnje zaznavanja nevarnosti, pač pa zaradi zaznane teže tega kaznivega dejanja, ki se v njihovih očeh lahko primerja s težo umora. Strah pred posilstvom je temelj strahu pred drugimi kriminalnimi dejavnostmi pri ženskah in posilstvo zaseda osrednje mesto v bojzni mnogih žensk. Za ženske je značilno, da

enačijo strah pred kriminaliteto s strahom pred posilstvom in spolno zlorabo (Warr, 1984).

Kenneth F. Ferraro je deset let pozneje prevzel Warrov pojem PCO in ga razširil s pojmom hipoteza sence spolnega napada. Svojo hipotezo je preizkusil med ženskami v splošni populaciji v Združenih državah Amerike. Ugotovil je pozitivno sorazmerje med strahom pred posilstvom in spolnim napadom ter strahom pred drugimi kaznivimi dejanji, vključno z ropi, vlomi in tatvinami (Ferraro, 1996).

Spolni napad lahko zasenči druge oblike viktimizacije in posilstvo je lahko osnovno kaznivo dejanje pri ženskah, še posebej mlajših, ki so dovzetne za najvišjo stopnjo posilstev. To poveča strah za druge oblike kaznivih dejanj. Ženske se bolj bojijo nenasilnih kaznivih dejanj, kar je predvsem posledica zaznanega tveganja, da lahko pride do spolne zlorabe ali posilstva, pri čemer je pomemben strah pred spolno zlorabo in posilstvom. Zdi se torej, da je zaskrbljenost glede posilstva med ženskami vedno prisotna, kar povečuje tudi strah pred nespolnimi kaznivimi dejanji (Ferraro, 1995).

### **4.3 Zdravje**

Med raziskovalci dejavnik zdravja povzroča dileme. Nekateri trdijo, da bojazen pred kriminaliteto vpliva na zdravje, drugi pa, da zdravstveno stanje vpliva na bojazen pred kriminaliteto, pri čemer se raziskovalci večinoma osredotočajo na spremenljivko starosti, smeri vzročnosti pa torej ostajajo nejasne (Stafford, Chandola, in Marmot, 2007).

Nekateri raziskovalci menijo, da se zdravje povezuje z bojaznijo pred kriminaliteto in starostjo, ker strah lahko omeji način življenja in vedenje starejših ljudi (McKee in Milner, 2000), vendar pa se kriminologi v študijah redko osredotočajo na dejavnik spola, prav tako pa tudi poredko menijo, da bi slabše zdravstveno stanje prispevalo k ranljivosti (Cossman in Rader, 2011).

Skupina ranljivih oseb vključuje ženske, starejše in pa revno prebivalstvo, pri čemer je logično, da je pri ranljivih skupinah oseb večje tveganje za viktimizacijo, kar ima za osebe s slabšim zdravstvenim stanjem resnejše posledice (Killias, 1990). Kljub pomanjkanju pozornosti za raziskovanje povezanosti med zdravjem, strahom pred

kriminaliteto in ranljivostjo pa se vseeno najdejo študije, ki tovrstno povezanost preučujejo (Cossman in Rader, 2011).

Nekatere od teh študij so se osredotočale na vpliv invalidnosti, ki poveča občutek ranljivosti in morebitnega strahu pred kriminaliteto, pri čemer pa so strokovnjaki upoštevali tudi vlogo spola. Ugotovili so, da doživljajo ženske s fizičnimi nezmožnostmi večji občutek ranljivosti, kar bi potencialno lahko predstavljalo razlog za večjo bojazen pred kriminaliteto pri ženskah. Poleg tega so ugotovili tudi, da slabše zdravstveno stanje vpliva na raven bojazni pred kriminaliteto, saj so takšni ljudje fizično mobilno omejeni. Dejstvo je, da je višja raven bojazni pred kriminaliteto zaznana pri ljudeh s posebnimi potrebami in fizičnimi omejitvami ter pri ljudeh, ki se morajo zaradi slabega zdravja ustrezno zdraviti (Cossman in Rader, 2011).

Študije pa poročajo tudi o obratni povezanosti, torej, kako zaskrbljenost glede kriminalitete vpliva na posameznikovo zdravstveno stanje. Ugotovljeno je bilo, da zaskrbljeni ljudje zapuščajo svoje domove in se omejijo pri obiskovanju mest, kar zmanjšuje priložnosti za obnavljanje družbenih vezi in sodelovanje v družbenih aktivnostih. Zaskrbljenost glede kriminalitete lahko povzroči tudi nezaupanje v družbi in posledično ne nastajajo nova prijateljstva ali poznanstva (Stafford et al., 2007).

Ker prihaja do omejitve telesne dejavnosti, se poslabša tudi duševno stanje posameznika. Zaradi fizično manj aktivnega življenja se poveča tveganje za nastanek srčno - žilnih bolezni in prihaja do slabših umskih sposobnosti. Zaskrbljenost glede kriminalitete je lahko tudi vir stresa, ki ima neposredne tako fiziološke kot tudi vedenjske posledice za zdravje. Stres zastruplja človeški živčni in imunski sistem, kar povečuje občutljivost za nastanek bolezni. Poleg tega so v raziskavah ugotovili tudi, da se poveča verjetnost prekomernega uživanja alkohola (Stafford et al., 2007).

Vendar pa so nekatere raziskave pokazale nasprotje zgoraj omenjenega. Strah pred kriminaliteto je višji tudi pri tistih, ki vzdržujejo stike s socialnim okoljem, kar bi lahko bila posledica majhne družbene podpore posamezniku. Prav tako so tudi pri fizično aktivnih ljudeh zaznali manjšo raven zaskrbljenosti in kljub podatku, da ženske poročajo o večji zaskrbljenosti, se med spoloma ni pokazala povezanost, saj

so rezultati pokazali, da moški in ženske poročajo o enakem številu duševnih motenj (Stafford et al., 2007).

Z zaskrbljenostjo glede kriminalitete in zdravjem je povezana tudi študija, izvedena na Švedskem, kjer je bilo ugotovljeno, da so psihične zlorabe pri obeh spolih bolj razširjene kot fizične zlorabe, pri čemer se tako fizične kot psihične zlorabe zmanjšujejo s starostjo. Rezultati so pokazali, da je pri obeh spolih strah pred kriminaliteto najbolj povezan s psihičnimi zlorabami in da pri ženskah med fizičnimi in psihičnimi zlorabami skoraj ni prekrivanja, saj so poročale o tovrstnih zlorabah v vzporedni obliki. Pri moških pa do prekrivanja med psihičnimi in fizičnimi zlorabami prihaja pogosteje (Olofsson, Lindqvist in Danielsson, 2012).

Oba spola sta kot problematični področji z vidika zdravja izpostavila anksioznost, težave s spanjem in stres, pri čemer so moški v povezavi s strahom pred fizično in psihično zlorabo izpostavili še samomorilne misli in poskus samomora, kar se povezuje s podatkom, da je stopnja samomorilnosti pri moških večja kot pri ženskah. Ženske so tematiko samomorilnosti poudarile le v povezavi s strahom pred psihičnimi zlorabami (Olofsson et al., 2012).

Zaskrbljenost pred kriminaliteto je torej povezana s slabšim duševnim zdravjem in večjimi telesnimi omejitvami. Raziskave so pokazale, da visoko zaskrbljeni ljudje kažejo 50% simptomov duševnih motenj in do 90% simptomov depresije, zato je smiselno trditi, da ima strah pred kriminaliteto precejšen neposreden vpliv na družbene dejavnosti, fizično delovanje, duševno zdravje in kakovost življenja. Zaskrbljenost glede kriminalitete ni le čustven odziv, pač pa je povezana z motnjami telesnega in duševnega zdravja pri posameznikih (Stafford et al., 2007).

Pri preučevanju vzrokov strahu pred kriminaliteto, ki so povezani z zdravstvenim stanjem, pa je potrebno upoštevati tudi posameznikovo otroštvo. Strokovnjaki namreč trdijo, da imajo škodljivi dogodki v otroštvu neželene učinke skozi vse življenje, kar prispeva k večjemu tveganju, da postanejo žrtve kriminalne dejavnosti, in slabšemu zdravstvenemu stanju (Olofsson et al., 2012).

## 5 Drugi pomembni dejavniki

V tem poglavju smo opisali dejavnik medijev, o katerih so strokovnjaki deljenega mnenja glede tega, ali je to glavni povzročitelj visoke zaskrbljenosti (Meško, 2008) ali ne (Emanuelsson in Mele, 2004). V nadaljevanju smo opisali tudi dejavnik okolja.

### 5.1 Mediji

Mediji so eden izmed razlogov, ki pripomorejo k temu, da je strah pred kriminaliteto v družbi višji kot pa je sama stopnja kriminalitete. Večinoma prikazujejo nasilna kazniva dejanja, čeprav so le-ta po statičnih podatkih upadla. O kriminaliteti belega ovratnika se ne poroča pogosto, ker tovrstna kriminaliteta za medije ni tako privlačna, posledično pa se javnost ne počuti ogrožena zaradi tega. Mediji želijo pozornost javnosti, zato prikazujejo nenavadne zločine. Večina umorov je prikazanih, kot da so jih storili tujci, kljub temu da žrtve umorov večinoma poznajo storilca. Prav tako so tudi posilstva prikazana stereotipno, in sicer tako, da so storilci tujci, ki na svojo žrtev prežijo v grmovju, vendar pa vemo, da so posiljevalci osebe, ki so žrtvi znane in da se posilstva dogajajo znotraj domov (Emanuelsson in Mele, 2004).

Posredna viktimizacija preko medijske izpostavljenosti tako povzroča, da ljudje, predvsem ženske, bolj zaznavajo svojo ranljivost za kaznivo dejanje (Meško, 2008). Raziskave so pokazale, da bolj, ko ljudje poslušajo radio ali pa gledajo televizijo, bolj so zaskrbljeni glede kriminalitete (Chiricos, Hogan in Gertz, 1997).

Pri razlagi, da imajo mediji večji vpliv na ženske kot na moške, lahko izhajamo iz feministične teorije, ki pravi, da moški dominirajo nad ženskami na področjih družine, izobraževanja in dela. Moška nadvlada je v družbi naravna, cenjena in veljavna pravica, kar se vidi pri nasilju nad ženskami. Le- to se obravnava kot orodje za zatiranje žensk, in ker ima tovrsten proces dolgo zgodovino, se nasilje v nekaterih družbah tolerira in postane nesporno (Kahlor in Eastin, 2011).

Tako se v družbi oblikujejo miti o posilstvu, ki se nanašajo na to, da si ženske prijavo posilstva izmišljujejo, ker z nekom obžalujejo spolni odnos, in da imajo ženske s takšno izkušnjo v družbi slab ugled ter se izzivalno oblačijo. Pri tem ima pomemben vpliv televizija, saj je na njej prikazanih 10 % vsebin, povezanih s spolnostjo, pri čemer je 90 % le - teh v filmih, ki tovrstne mite še vedno ohranjajo. To je še posebej vidno v nadaljevankah, ki jih več gledajo ženske kot moški. V njih so prikazana



razmerja, v katerih so ženske predstavljene kot pasivni spolni objekt in večne žrtve, moški pa so močni in obvladujejo ženske (Kahlor in Eastin, 2011).

Poleg televizije so tu še časopisi in tiskane revije, pri čemer na strah pred kriminaliteto vpliva način podajanja vsebin o kaznivih dejanjih (Meško, 2008). V današnjem času pa kot vir novic prevladuje splet, pri čemer je malo znanega o tem, kako spletne novice vplivajo na uporabnike. Raziskovalci pa vsekakor trdijo, da določen vpliv imajo, saj je opazno vse večje število informacij. Menijo tudi, da imajo uporabniki spleta lahko bolj preiščeno predstavo o kriminaliteti, saj se zavedajo, da je veliko informacij neverodostojnih, kar pa je odvisno od vrst spletnih virov, ki jih uporabljajo (Kohm, Wald - Lindberg Courtney, Weinrath, Shelley O' Connor in Dobbs, 2012).

Za pojasnitev učinkov medijev se uporablja tako imenovana kultivacijska teorija (cultivation theory), katere začetnik je George Gerbner. Ugotovil je, da ljudje, ki dalj časa spremljajo medije, bolj delujejo v skladu s svetom televizijskih programov, saj ga razumejo kot realnost, ki predstavlja način komunikacije v družbi. Malo ljudi je žrtev nasilnih kaznivih dejanj in ljudje, ki tovrstnih izkušenj nimajo, verjamejo, da je svet, v katerem živijo, nevarnejši, kot v resnici je (Chandler, 1995).

Ljudje se s pomočjo medijev učijo kriminalnega obnašanja, in ne samo da mediji povzročajo strah v družbi, pač pa lahko ustvarijo tudi moralno paniko (Kohm et al., 2012). Če predpostavimo, da živimo v črno - belem svetu, lahko trdimo, da mediji ustvarjajo svet bolj črn kot pa bel. Večina ljudi je odvisna od medijev in tako svoje mnenje o kriminaliteti oblikujejo v skladu tem, kar so videli ali prebrali. Strokovnjaki menijo, da se ljudje svoje pristranskosti zavedajo, kar je odvisno od njihovih izkušenj in stopnje izobrazbe, pri čemer so nekateri še posebej izpostavljeni. Uredniki, novinarji in družboslovci so namreč tisti, ki se svoje pristranskosti zavedajo še bolj (Emanuelsson in Mele, 2004).

Na eni strani teoretiki domnevajo, da so mediji najpomembnejši povzročitelji bojzani pred kriminaliteto (Meško, 2008). Menijo tudi, da so mediji poglavitni izvor informacij o kaznivih dejanjih, pri čemer so raziskave pokazale, da 95 % ljudi uporablja medije kot osnovni način pridobivanja informacij (MacLatchie, 1987).

Na drugi strani pa so rezultati raziskav pokazali, da so mediji le eni od številnih oblikovalcev zaskrbljenosti, saj je potrebno upoštevati tudi osebnost in socializacijo, med katero imajo pomembno vlogo starši, prijatelji in ostali družinski člani (Emanuelsson in Mele, 2004).

Dejstvo je, da poročanje medijev vsekakor vpliva na ljudi, in sicer na način zaznavanja okolice. Nekatero študije so pokazale, da se tisti, ki berejo časopise, bolj bojijo kriminalnih dejavnosti (Williams in Dickinson, 1993), po drugi strani pa so študije pokazale tudi, da branje časopisov ljudem pomaga pri zmanjšanju njihove zaskrbljenosti, saj ko ljudje berejo o kriminalnih aktivnostih v drugih mestih, začnejo le-to primerjati s svojim krajem, kar jim povzroči občutek varnosti (Liska in Baccaglioni, 1990).

Pri preučevanju povezave strahu pred kriminaliteto in medijev so znanstveniki odprli problem, ki se navezuje na kokoš in jajce. Vprašanje je namreč, ali osebnost vpliva na zaznavanje kriminalitete ali mnenje o kriminaliteti, ustvarjeno s pomočjo medijev, vpliva na osebnost. Nekateri strokovnjaki menijo, da so ljudje že od samega začetka mislili, da kriminaliteta narašča, pri čemer se vračajo v viktorijanski čas Anglije, ko so bili dečki in moški pogosto v novicah zaradi svojih kriminalnih vedenj (Emanuelsson in Mele, 2004).

## **5.2 Okolje**

Strah pred nevarnostjo pri človeku v mestnem okolju ni bil nikoli odsoten. Zaščita pred vsiljivci je bila v bistvu glavna spodbuda za gradnjo mest. Značilnost mest so bile velike stavbe in ograje, saj so želeli narediti prostor varen. Širjenje mest pa je povzročilo ravno nasprotno, saj so se nemiri okrepili, opažena pa je bila tudi vse višja raven kriminalitete (Ellin, 2001).

To še danes vpliva na bojazen pred kriminaliteto v mestnih okoljih, kar je povezano s čustveno navezanostjo v skupnosti, ki prebivalcem daje občutek nadzora nad mestom. Raziskave so namreč pokazale, da manko socialne povezave z okolico viša občutek zaskrbljenosti pred kriminaliteto. Poleg tovrstne komponente pa je pri bojazni pred kriminaliteto potrebno upoštevati tudi samo obliko mesta (Schweitzer, Kim in Mackin, 1999).

S tem se je ukvarjal Oscar Newman, ki je izoblikoval teorijo o zaščiti prostora (Newman, 1972). Teorija razlaga, da prostor, ki je oblikovan tako, da obstaja velika verjetnost, da prebivalci opazujejo potencialne storilce in ki slednjim daje manjšo možnost pobega, odvrta morebitne kršitelje javnega reda (Schweitzer et al., 1999).

Obstaja tudi teorija razbitih oken, ki razlaga, da se prebivalci skupnosti počutijo ranljivejši, če je mesto zanemarjeno in kaže znake propadanja, kar povzroči, da se ljudje ne počutijo več varno. Tako se začnejo umikati iz sodelovanja v skupnosti, saj imajo večji strah pred kriminaliteto in posledično pride do razširjanja kriminalnih dejavnosti (Kelling in Wilson, 1982).

Raven kriminalitete v mestih pa na strah pred kriminaliteto ne vpliva močno, saj je zaskrbljenost zaradi kriminalitete eden od najpomembnejših problemov tudi v mestih z nizko ravni kaznivih dejanj. Raziskava v Barceloni je pokazala, da na strah pred kriminaliteto bolj vplivata negotovost in zaznavanje za tveganje viktimizacije, kar je povezano z družbeno - okoljskimi značilnostmi, ki označujejo kraj kot nevaren. Zaznavanje negotovosti se navezuje na izmenjavanje informacij med prebivalci o nevarnostih mesta, kar je psihološki dejavnik, pri katerem osebna identifikacija z okolico in raven zadovoljstva z njo neposredno vplivata na podobo mestnega okolja (Valera in Guàrdia, 2014).

Raziskave pa so tudi pokazale, da družba, ki živi v predelih z visoko stopnjo kriminalitete, ne čuti velikega občutka strahu, medtem ko se premožnejši ljudje, ki bivajo v urejenih naseljih in kjer ni zaznane visoke stopnje kriminalitete, bojijo, da bi postali žrtve kriminalne dejavnosti (Hood in Joyce, 1999).

Urbani prostor lahko dojemamo kot prostor, v katerem občutki negotovosti ljudi vplivajo na odločitev, da se prebivalci izseljujejo iz mest na lokacije, kjer bi se počutili varni in zaščiteni (England in Simon, 2010), saj raven kriminalitete in strah pred njo pestita gospodarsko, socialno in politično tkivo mesta. Strah izkrivlja dobro počutje večinskega dela prebivalstva in tako vpliva na samo kakovost uživanja mestnega življenja (Bannister in Fyfe, 2001). Prebivalci mest so pogosto zaskrbljeni zaradi kriminalitete, njihovi strahovi pa niso omejeni na starost, raso ali spol (England in Simon, 2010).

Številne študije so potrdile, da imajo ženske znatno višji strah pred kriminaliteto, vendar občutnejši strah pri ženskah ni viden glede na to, v katerem okolju bivajo. To je dokazala študija iz Občine Trbovlje, saj imajo ženske v povprečju le 0,07 višjo vrednost strahu od moških. Pri raziskavah, ki so osredotočene na okolje in spol, pa je pri strahu pred kriminaliteto pri ženskah potrebno upoštevati velikost mesta, število spolnih deliktov in telesnih napadov ter socialno povezanost (Hacin, 1990).

Selitev v vaška okolja pripomore k temu, da ljudje bolj zaupajo ljudem v svoji sooseski in imajo ob sebi večji krog prijateljev, ki jim lahko zaupajo. Pa vendar se medsebojni odnosi in oblikovanje socialnih mrež v raziskavi narejeni v Sloveniji, ne povezujejo z bojznijo pred kriminaliteto med vaščani in mestnim prebivalstvom. Zaskrbljenost glede kriminalitete zaradi neurejenosti okolja je bolj opazna pri meščanih. Višja raven bojzani pred kriminaliteto se povezuje tudi z oceno tveganja viktimizacije, ki pa je pri meščanih višja kot pri vaščanih. Z izjemo tatvine resnost kaznivega dejanja na zaskrbljenost nima posebnega vpliva. Mediji in poznavanje nekoga, ki je bil žrtev kaznivega dejanja, bolj vplivajo na strah pri prebivalcih mesta kot na strah pri vaščanih (Meško et al., 2012).

Spol in starost sta dejavnika, ki vplivata na strah vaščanov pred kriminaliteto. Pretekla viktimizacija vpliva na strah samo pri prebivalcih mest, prav tako pa ti prebivalci izvajajo več preventivnih ukrepov pred kriminaliteto (Meško et al., 2012).

Tudi raziskava v Angliji je pokazala, da se ljudje na podeželju manj bojijo kot ljudje v mestih, saj se 90 % prebivalcev podeželja počuti varne, če so sami doma, in 65 % se jih počuti varne, ko se sami sprehajajo v mraku (Wynne, 2008).

## **6 Nedorečen dejavnik spomina**

Raziskovalci se s povezavo med strahom in spominom ukvarjajo že več desetletij. Tako kot na marsikaterem področju tudi na tem področju niso enotnega mnenja. Nekatere raziskave so pokazale, da travmatični dogodki povzročijo bolj okrepljen spomin, medtem ko so druge študije dokazale, da spominjanje travmatičnih dogodkov povzroča razdrobljen in osiromašen spomin. Lahko pa pride tudi do tega, da dogodek v celoti pozabimo (Evans Ogden, 2015).

Vendar pa povezava med strahom in spominom ni edina, ki sproža zanimanje med znanstveniki, saj so številne študije osredotočene tudi na spol in spominski priklic, pri čemer so razlike v spominu med spoloma pomembne kljub majhnim razlikam (Herlitz, Nilsson in Bäckman, 1997). Razlike naj bi izvirale iz drugačnih sposobnostih med moškimi in ženskami, še posebej na intelektualnem področju (Hill, Laird in Robinson, 2014).

Da je spomin pomemben dejavnik intelektualnega delovanja, se zaveda tudi družba, ki meni, da imajo ženske boljši spomin, kljub temu da so v družbi zapostavljene (Loftus, Banaji, Schooler in Foster, 1987). To je povezano tudi s samozavedanjem, da smo na določenih področjih bolj ali manj sposobni. Če se namreč zavedamo, da smo sposobni, to spodbuja naše zaznavne sposobnosti (Areh, 2010).

Za pojasnitev razlik v spominu med spoloma je potrebno iskati vzroke tudi v tradiciji, ki kaže, da imajo moški večjo oblast in da so razlike v družbenih vlogah prispevale k razvoju različnih interesov ter pričakovanj glede dejavnosti, ki naj bi bili primerni za moškega in žensko. Prav tako velja, da se moški in ženske razlikujejo genetsko, telesno in duševno. Interakcija omenjenih dejavnikov je povzročila razlike v sposobnosti pomnjenja med spoloma (Loftus et al., 1987).

Razlike v sposobnosti pomnjenja lahko pripišemo tudi izobraževanju in vzgoji. Starši hčere napeljujejo k pogovorom o čustvenih situacijah, medtem ko sinove učijo obvladovanja čustev. Posledično lahko zaradi tega pri sinovih prihaja do oteženega vkodiranja podatkov v dolgoročni spomin (Areh, 2010).

## **6.1 Razlike v priklicu spomina med spoloma**

Nekateri teoretiki raje kot o boljšem in slabšem spominu med spoloma govorijo o tem, da se spomin pri moških in ženskah razlikuje glede na vrsto zapomnjenih informacij (Loftus et al., 1987). Razlike med spoloma pri uspešnosti priklica spomina so le redko izrecno preučene, pri čemer so na rezultati nekaterih študij pokazali, da spol ne igra vloge pri zmogljivosti spomina, medtem ko so druge študije pokazale, da tovrstna povezava obstaja (Lowe, Mayfield in Reynolds, 2003).

Ženske so na splošno zanesljivejše priče kot moški. Boljše so predvsem v natančnosti opisovanja oseb, še posebej žrtev, to pa zato, ker je znano, da imajo ženske višjo zmožnost empatije kot moški (Areh, 2011).

Delovni spomin se izkazuje skozi verbalne in prostorske komponente, zato prihaja med spoloma do vedenjskih razlik. Raziskave so pokazale, da imajo moški večje sposobnosti pri reševanju matematičnih nalog in se bolje znajdejo v prostoru (Hill et al., 2014). Moški so boljši pri trirazsežnostnem opazovanju ter pri orientaciji v okolju, ker se bolje znajdejo v razmerah, pri katerih je pomembno poznati in razumeti zemljevid (Areh, 2011). Moški prekosijo ženske v geometriji in nalogah, ki vključujejo vizualizacijo predmetov v prostoru (Hill et al., 2014).

Ženske sicer boljše prepoznavajo spremembe in objekte (Areh, 2010), ampak moški se lažje spomnijo videza objekta. To naj bi izhajalo iz delitve dela skozi evolucijo, saj so bili moški lovci in so tako razvili večjo sposobnost orientacije v prostoru. Ženske so bile nabiralke in tako so razvile spomin za predmete ter lokacije (Herlitz et al., 1997).

Ženske imajo boljše verbalne sposobnosti (Lowe et al., 2003), kar je lahko ena izmed razlag, zakaj imajo tudi boljši epizodični spomin. Ženske si tudi boljše zapomnijo obraze (Herlitz et al., 1997), vendar pri opisovanju naredijo več napak kot nasprotni spol. To naj bi bila posledica težnje žensk k čim celovitejšemu in uspešnejšemu pričanju, k čemur pripomore ženska usložna narava (Areh, 2011).

Ženske so boljše tudi v pomnjenju podrobnosti. Zaradi različnih interesov si moški zato bolj zapomnijo znamko, model in registrsko številko avtomobila (Herlitz et al., 1997), medtem ko si ženske zapomnijo podrobnosti, ki zajemajo ženska področja (Areh, 2010). Ženske so boljše v pripovedovanju zgodb in si boljše zapomnijo vonjave (Herlitz et al., 1997).

## **7 Pregled študij najpomembnejših dejavnikov**

V tem poglavju smo pod drobnogled vzeli dejavnike socializacije, viktimizacije in zdravja. S pomočjo študij smo želeli dobiti globlji vpogled v razumevanje višjega strahu pred kriminaliteto pri ženskah.

Z vidika socializacije smo se osredotočili na članek z naslovom *Altruistic and Vicarious Fear of Crime: Fear for others and Gendered Social Roles*. Raziskava je bila osredotočena na razlike med spoloma glede strahu pred osebno viktimizacijo in zaskrbljenosti pred kriminaliteto za druge, tako imenovanega altruističnega strahu. Kvalitativni podatki so bili zbrani s pomočjo intervjujev z 52 prebivalci New Yorka med letoma 2001 in 2002 (Snedker, 2006).

Rezultati so pokazali, da je več kot tretjina anketirancev izrazila altruistični strah, pri čemer je bil le-ta pogosteje izražen pri ženskah. Prav tako so ženske pogosteje izražale strah pred osebno viktimizacijo. Od 10 moških, ki so poročali o altruističnem strahu, sta le dva moška izrazila tudi strah pred osebno viktimizacijo, pri čemer je le en moški poročal, da ga je strah za njegovo prijateljico (Snedker, 2006).

Moški so poročali, da jih je strah predvsem za njihove žene in dekleta, s katerimi živijo izven zakonske skupnosti. Poročali so tudi o skrbi za svoje otroke, pri čemer so bili izraženi specifični strahovi. Še posebej so izpostavljali zaskrbljenost glede uporabe javnega prevoza in nočne hoje do doma (Snedker, 2006).

Ženske so v primerjavi z moškimi poročale, da njihov altruistični strah ni usmerjen le v člane, za katere skrbijo, pač pa so bili njihovi strahovi splošnejši. Zaskrbljene so bile tudi glede sosedov in starih staršev (Snedker, 2006).

Na altruistični strah so pomembno vplivali poročen zakonski stan in otroci, saj sta oba dejavnika povečala strah za druge, vendar pa zakonski stan očitno ne vpliva na strah pred kriminaliteto za partnerja, saj se ženske ne bojijo za svoje može. Za ženske je bil altruistični strah dodaten strah, medtem ko je bil za moške to pogosto edini strah (Snedker, 2006).

Z vidika socializacije se nam je zdela pomembna tudi raziskava z naslovom *'Shadow of sexual assault' responsible for women's higher fear of burglary?*, ki je bila osredotočena na preučevanje hipoteze sence spolnega napada. Tovrstnih raziskav je malo, poleg tega pa je koncept fizičnega nasilja pogosto prezrt (Hirtelehner in Farral, 2014).

Ko se uporabijo neposredni ukrepi zaznavno sočasnih dejanj samo z vidika fizičnega nasilja in ne spolnega, pride do tega, da lahko govorimo o senci strahu pred vlomom,

saj se strah pred posilstvom bistveno zmanjša, ko se upošteva strah pred telesnimi poškodbami. Vprašanje je torej, ali je strah pred kriminaliteto pri ženskah posledica značilnosti posilstva ali telesnih poškodb na splošno (Hirtelehner in Farral, 2014).

Kvalitativni podatki so bili zbrani s pomočjo 64 intervjujev v prvih treh mesecih leta 1996 v Združenih državah Amerike. Ugotavljali so, ali je dejstvo, da se ženske bolj bojijo vlomov, mogoče pojasniti z dejstvom, da vlome povezujejo s tveganjem, da bodo posiljene. Raziskali so, ali se strah žensk pred vlomi nanaša na strah pred fizičnimi napadi na splošno ali na spolno nasilje. Se pravi, ali je pri ženskah prisoten višji strah pred kriminaliteto zaradi spolnega vidika posilstva ali fizičnega nasilja, ki je v njem vključen. Za preučevanje so vzeli vlom, ker se v pravnem in fenomenološkem smislu jasno razlikuje od drugih kaznivih dejanj (Hirtelehner in Farral, 2014).

Rezultati so pokazali, da se ženske bolj bojijo vloma kot moški. Oba spola se bojita izgube osebne lastnine, gotovine in kreditnih kartic. Število anketirancev, ki so izjavili, da je osnova njihovega strahu pred vlomom strah pred spolno viktimizacijo, je manjše kot število tistih, ki se s tem ne strinjajo (Hirtelehner in Farral, 2014).

Strah pred vlomom ženske pogosteje upravičujejo z morebitno telesno poškodbo s fizičnim napadom in 69 % žensk meni, da jih je strah vloma, ker jih storilec lahko spolno napade. 60 % žensk si predstavlja vlom tako, da bi bile posiljene. Pri moški je ta odstotek 22 (Hirtelehner in Farral, 2014).

Strah pred vlomom je pri ženskah povezan tako z zaznano verjetnostjo fizičnega napada kot s posilstvom. V razlikah v strahu pred osebnimi kaznivimi dejanji med moškimi in ženskami je torej zaznano tveganje za nastanek posilstva, kar pa ne izključuje možnosti, da na strah pred kriminaliteto pri ženskah ne vplivajo učinki fizičnega nasilja na splošno (Hirtelehner in Farral, 2014).

Raziskovalci so želeli ločiti učinke strahu pred telesnimi poškodbami in strah pred posilstvi od strahu pred vlomom in razlik med spoloma. Ko so uvedli spremenljivko zaznanega tveganja posilstva, se je izkazalo, da je to ključna spremenljivka, ki pojasnjuje strah pred vlomi pri ženskah, a ko so dodali spremenljivko fizičnega napada, se je pokazalo, da je to ena izmed najpomembnejših značilnosti, ki je



povezana s strahom pred vlomi, vendar v celoti ne zasenči učinkov posilstva (Hirtelehner in Farral, 2014).

Vidik viktimizacije smo podrobneje razložili z raziskavo z naslovom *Understanding the effects of crime on women: Fear and well-being in the context of diverse relationship*, ki je bila osredotočena na to, kako vrsta razmerja med partnerjema vpliva na strah pred kriminaliteto pri ženskah. Kvalitativni podatki so bili zbrani z anketami iz 29 držav: Albanija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Madžarska, Islandija, Irska, Izrael, Italija, Kosovo, Litva, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Rusija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Švica, Ukrajina in Združeno kraljestvo. Anketiranih je bilo 28 768 žensk, starejših od 18 let, ki so bile ločene po skupinah glede na zakonski stan: poročene, nikoli poročene, ločene, živijo ločene in vdove. Obravnavali so tudi ženske, ki živijo izven zakonske skupnosti, in v manjšem deležu (0,4%) istospolno usmerjene pare (Hanley in Ruppner, 2015).

Rezultati so pokazali, da pri samskih in ločenih ženskah obstaja večja verjetnost, da bodo žrtve kaznivega dejanja, kot pri poročenih ženskah. V primerjavi s poročenimi ženskami pa imajo vdove, izven zakonske partnerke in istospolne usmerjene ženske manjšo možnost za viktimizacijo. Matere so bolj dovzetne za doživetje kaznivega dejanja kot ženske, ki otrok nimajo. Prav tako je večja možnost, da postanejo žrtve, pri ženskah, ki so zaposlene, imajo visoke dohodke in visoko izobrazbo (Hanley in Ruppner, 2015).

Z doživetjem viktimizacije v preteklosti je povezan občutek varnosti. Ta je pri ženskah, ki niso bile žrtve kriminalnih dejavnosti, 120% večji kot pri tistih, ki so že bile viktimizirane. Pri ločenih in ovdovelih ženskah je verjetnost občutka nevarnosti samo 15-18% višji kot pri poročenih ženskah, kljub temu da pri ločenih in ovdovelih obstaja večja možnost viktimizacije kot pri poročenih. Paradoks je viden tudi pri materah, saj se pri njih pojavlja 14% manjši občutek nevarnosti v primerjavi z razvezanimi in ovdovelimi (Hanley in Ruppner, 2015).

Ženske, ki so bile v preteklosti že viktimizirane, so poročale o tesnobi v zadnjem tednu. Le-to je imelo bistveno večji učinek na samske kot na poročene ženske. 66 % samskih žensk je izjavilo, da so doživljale anksioznost po doživetju viktimizacije, o

občutkih tesnobe pa so pogosto poročale tudi viktimizirane vdove in matere (Hanley in Ruppner, 2015).

Tudi nemirno spanje kot posledica doživetja kaznivega dejanja je bilo izrazitejše pri samskih kot pri poročenih ženskah. Pri ovdovelih materah je bil učinek nemirnega spanja manjši kot pri poročenih, vendar pa vdove, ki niso bile žrtve, poročajo o večjih učinkih nemirnega spanja. Glede istospolno usmerjenih žensk ni bilo opaženih posebnosti (Hanley in Ruppner, 2015).

V sklopu viktimizacije smo pregledali tudi članek z naslovom "Criminals are inside of our homes": Intimate partner violence and fear of crime<sup>1</sup>. Raziskava je bila osredotočena na vpliv fizične, čustvene ali hude telesne zlorabe bivših intimnih partnerjev na strah pred kriminaliteto pri ženskah. Podatki so bili črpani iz glavne datoteke generalne družboslovne raziskave o viktimizaciji iz leta 2009 v Kanadi. Kvalitativne podatke so zbrali s pomočjo telefonskih intervjujev, pri čemer so za sodelovanje naključno izbrali gospodinjstva, v katerih so bili člani starejši od 15 let (Broll, 2014).

Podatki kažejo, da se večina žensk počuti zelo ogroženo, ko same hodijo ponoči in ko čakajo ali uporabljajo javni prevoz. 75% žensk je poročalo, da se same doma v večernih urah počutijo zelo varne kljub dejstvu, da dom za ženske predstavlja največjo nevarnost za viktimizacijo zaradi njihovega zakonca (Broll, 2014).

Rezultati so namreč pokazali, da je več kot polovico anketiranih žensk že zlorabil partner. Vsaka peta ženska je poročala o doživetju fizični zlorabi v preteklem letu in manj kot ena ženska od 20 je poročala o eni ali več spolnih zlorabah, ki jih je povzročil njen partner v zadnjih petih letih. Večina žensk (58%) je poročala o čustvenih zlorabah, 9% žensk pa o doživetju hude telesne zlorabe, ki je zajemalo brcanje, pretepanje, davljenje in grožnje s pištolo ali nožem (Broll, 2014).

Ženske so nato razdelili v dve skupini: v skupino, kjer so bile ženske, ki so menile, da imajo visok strah pred kriminaliteto, in v skupino žensk z nizkim do zmernim strahom pred kriminaliteto. Preverjali so, ali je nasilje intimnega partnerja (IPV) povezano z zelo visoko bojznijo pred kriminaliteto. Rezultati so pokazali, da je bila pri ženskah, ki so bile spolno zlorabljene, večja verjetnost, da bodo v skupini žensk z najvišjo stopnjo bojzani pred kriminaliteto. Pri ženskah, ki so bile čustveno ali fizično

zlorabljene, je bila večja verjetnost, da se uvrstijo v kategorijo žensk z visoko bojaznijo pred kriminaliteto, pri čemer so fizično zlorabljene ženske imele le 14% višjo stopnjo bojazni pred kriminaliteto v primerjavi z ženskami, ki niso bile žrtve fizične zlorabe. Podobni rezultati so bili tudi pri ženskah s preteklo čustveno zlorabo. Rezultati so pokazali, da fizične, čustvene in hude telesne zlorabe bivših intimnih partnerjev povečujejo bojazen pred kriminaliteto pri ženskah (Broll, 2014).

Z vidika zdravja smo se osredotočili na članek *Fear of crime and personal vulnerability: Examining self-reported health*. Raziskava je bila osredotočena na odnos med samoocenjevanjem zdravja in strahom pred kriminaliteto pri moških in ženskah. Podatke so črpali iz General Social Survey (GSS), ki so viri podatkov javnega mnenja v Združenih državah Amerike iz leta 2006 (Cossman in Rader, 2011).

Rezultati so pokazali, da se svetlopolte ženske manj bojijo, kadar hodijo po soseski ponoči, v primerjavi z ženskami drugih ras, pri čemer to ni bilo statično značilno za moške. Ženske, ki so bolje ocenile svoje zdravje, so imele 30% manjši strah pred nočno hojo v primerjavi z ženskami, ki so svoje zdravje ocenile slabo (Cossman in Rader, 2011).

Pri ženskah, katerih samoocena zdravja je bila odlična, obstaja 18% manjša verjetnost, da bi jih bilo strah hoditi po soseski ponoči, v primerjavi z ženskami, katerih samoocena zdravja je bila dobra. Pri ženskah s slabo samooceno obstaja 55% verjetnost, da poročajo o strahu pred nočno hojo. Statistično pomembnega učinka samoocenjevanja zdravja na strah pred nočno hojo po soseski pri moških ni bilo (Cossman in Rader, 2011).

## **8 Neustrašne ženske in boječi moški**

Spol je eden izmed najpomembnejših dejavnikov pri proučevanju bojazni pred kriminaliteto, pri čemer obstaja nekaj nasprotij (Meško et al., 2012). Določeni teoretiki obravnavajo stereotipe zaskrbljenih žensk in neustrašnih moških, saj govorijo o neboječih ženskah in plahih moških (Gilchrist, Bannister, Ditton in Farrall, 1998).

Vzrok le-tega je socializacija s strahom pred tujci, saj so ženske v svojem življenju odvisne od moških, ki jih poznajo. V otroštvu je to oče, pozneje brat, v odrasli dobi pa se ženske naslanjajo na partnerja (Meško et al., 2012).

Zgodnejše raziskave so pokazale, da je razlika v stopnji bojazni pred kriminaliteto pri moških in ženskah majhna, vendar vseeno nezanemarljiva. Sčasoma je prevlada medijev povzročila splošno družbeno prepričanje, da se ženske bolj bojijo kriminalitete, medtem ko so moški glede tega neustrašni (Gilchrist et al., 1998). To je spodbudilo raziskovalce in študije so pokazale, da ta bojazen vpliva na počutje prebivalcev (Anderson in Leitch, 1996).

Raziskovali so tudi odnos med viktimizacijo in procesom obvladovanja le-te v povezavi s predstavniki moškega spola. Ugotovili so, da obstajajo podobnosti med reakcijami žrtev moškega in ženskega spola (Mezey in King, 1992), prav tako pa so rezultati študij pokazali, da veliko žrtev moškega spola poroča o strahu, fobijah, motnjah spanca, spremembah v osebnosti in močno povečanem občutku ranljivosti (Stanko in Hobdell, 1993).

Njihovi odzivi se tako skladajo z odzivi, ki so bili pred tem pripisani predstavnicam ženskega spola (Stanko in Hobdell, 1993). Posledično so raziskovalci sklenili, da ni razlogov, da bi bili moški še naprej označeni kot čustveno zadržani in neustrašni. Prav tako je neprimerno, da družba le ženske označuje kot ranljive in boječe (Stanko, 1990).

V povezavi s tem smo v nadaljevanju opisali nekaj primerov iz raziskave, ki se nanaša na boječe moške in neustrašne ženske. Rezultati so pokazali, da je posredna viktimizacija vir strahu pred kriminaliteto tako pri ženskah, kot tudi pri moških. Eden izmed anketirancev je izjavil, da ga skrbi, da bi mu vlomili v hišo. Ko se pogovarja s prijatelji, ki so jim že vlomili v hišo, začne razmišljati, kakšna je možnost, da bi bil on žrtev vloma. Drugi anketiranec je povedal, da je najhujša stvar pri vlomu nered, ki ga pustijo vlomilci. Meni, da gre pri tem za nadlegovanje in motilo bi ga, če bi pregledali njegove stvari. Nekatere ženske so navajale, da jih vlom ne skrbi. Ene izmed anketirank ne skrbijo zadeve, dokler se ne zgodijo. Ne razmišlja o stvareh, ki se niso zgodile in upa, da se tudi ne bodo (Gilchrist et al., 1998).

Občutek nenehnega zavedanja tveganja viktimizacije je bil prisoten tako pri ženskah tudi pri moških, kar ponazarja primer moškega, ki je vedno pri polni zavesti, ko se mu približajo ljudje in ga vprašajo, koliko je ura. Vedno gleda proti uri, a je nikoli ne pogleda, saj obdrži pogled na osebi (Gilchrist et al., 1998).

Glede pomanjkanja osebne varnosti moški niso preveč zaskrbljeni, ravno tako pa je to opaženo tudi pri nekaterih ženskah. To ponazarja primer ženske, ki pravi, da je vlom v hišo ne skrbi ves čas, saj ima nameščen protivlomni alarm, in preden gre od doma, vedno preveri, če je zaklenila vrata. Meni tudi, da so okrog nje dobri sosede, ki skoraj nikoli ne zapustijo doma, torej lahko nadzorujejo tudi njeno hišo (Gilchrist et al., 1998).

Ženske so sicer poročale, da jih skrbijo zlorabe, vendar pa so se našle tudi take, ki strahu pred spolnimi zlorabami nimajo. Ena izmed žensk je povedala, da če bi jo skrbele najbolj grozne stvari, bi bilo to posilstvo. Ampak se trudi sprostiti, kolikor lahko, in verjame, da če se bo v sebi počutila prijetno, se ji ne bo pripetilo nič slabega (Gilchrist et al., 1998).

Tako moški kot tudi ženske se ne bojijo preveč vandalizma v avtomobilih. Zanimiva je bila izjava ženske, ki je menila, da to ni vlom v avto, pač pa le draženje. Rekla, je da so ji že trikrat razbili okno v avtomobilu in da je to le norčevanje, saj ga je vedno znova morala zamenjati (Gilchrist et al., 1998).

Strah pred vandalizmom je povezan s preventivnimi ukrepi, pri čemer je bila zanimiva izjava ženske, ki je rekla, da je vandalizem sploh ne skrbi. Povedala je, da nikoli ni imela ničesar, kar bi delovalo proaktivno, saj meni, da če nekdo nekaj želi, bo to dobil in tu ne bodo pomagali nadzorovani vhodi s kamerami ali zaščitni alarmi (Gilchrist et al., 1998).

Zgoraj opisani primeri se navezujejo na ženske, ki se malo ali nič ne bojijo, da bodo postale žrtve kaznivih dejanj, pri čemer pa moramo vedeti, da so takšne ženske le redke izjeme, saj kot smo že omenili, je bojazen pred kriminaliteto pri ženskah precej pogost pojav. To je eden izmed razlogov, da smo v nadaljevanju nekaj besed namenili rešitvam za zmanjšanje strahu žensk pred kriminaliteto.

## 9 Rešitve za manjši strah žensk pred kriminaliteto

Omenili smo že, da je bojazen pred kriminaliteto večji problem, kot je kriminaliteta sama, kar je dodaten razlog za nadaljnje opisovanje rešitev, ki bi pripomogle k manjši zaskrbljenosti glede kriminalitete pri ženskah, saj to ni le družbeni pač pa tudi politični problem (Bennett, 1990).

Da bi se družba spopadla s tovrstno problematiko, lahko začne pri oblikovanju okolice. Načrtovanje varnih mestnih območij bi pripomoglo k temu, da se potencialni storilci kaznivih dejanj ne bi mogli skriti (Plan it safe: Community safety and women's fear of crime, 1999). Okolico bi lahko naredili varnejšo tudi tako, da bi sproti odstranjevali grafite, saj že en grafit pritegne več grafitov. Za bolj konstruktivne namene pa bi lahko del okolice namenili ravno tej ulični umetnosti in tako grafiti ne bi bili vidni po vsem mestu (Grabosky, 1995). Splošno izboljševanje videza okolice bi zajemalo tudi sprotno popraviljanje uničenih infrastruktur, saj ima tudi to lahko velik vpliv na zmanjševanje strahu (Davis, 2015).

Prav tako bi lahko razvili strategije za zmanjšano zaskrbljenost pri ženskah v javnih prostorih, ki bi morale zasedati osrednje mesto v varnostnih načrtih skupnosti. Tako bi bilo ženskam omogočeno sodelovanje v javnem življenju, kar bi zmanjšalo njihove občutke ogroženosti (Plan it safe: Community safety and women's fear of crime, 1999).

Na javnih prostorih bi lahko prepovedali uživanje alkohola, kar bi pripomoglo k manjši verjetnosti zbiranja alkoholikov in lokacije bi postale privlačnejše tako za družine kot tudi za same ženske. Javna mesta bi bila lahko oblikovana tako, da bi onemogočala nedisciplinirana srečanja (Grabosky, 1995). Poleg tega bi se v mestih lahko povečalo število javnih luči, saj so raziskave pokazale, da povečana osvetlitev in večje število nameščenih kamer na parkirišču pomagajo k manjšanju kriminalitete in bojazni pred njo (Davis, 2015).

Da razsvetljava resnično učinkuje na stopnjo kriminala, dokazuje mesto Dudley, kamor so namestili svetila. Število kaznivih dejanj se je tako zmanjšalo za 41% (Painter in Farrington, 2001). Študija, opravljena v Veliki Britaniji in Severni Irski, pa je pokazala, da večja osvetljava ne doprinese k občutno zmanjšanemu strahu pred kriminaliteto, pri čemer so izjema ženske (Atkins, Husain in Storey, 1991).

K zmanjševanju strahu bi pripomogla tudi proces vzpostavitve zaupanja in oblikovanje vzorov. V policiji bi lahko bilo zaposlenih več žensk in to bi pripomoglo k boljšemu reševanju problemov, saj je znano, da so ženske po naravi potrpežljivejše kot moški (Price, 1996). Policistke tudi delujejo drugače, saj imajo večje sposobnosti komuniciranja, kar bi pomenilo lažje izvajanje pogovorov med skupnostjo in policijo (Stanko, 1995).

K zmanjšanju bojazni pred kriminaliteto bi lahko pripomogla tudi povečana prisotnost policistov. Sicer obstajajo mnenja, da dodatni policisti nikakor ne prispevajo k zmanjševanju kriminalitete ali strahu pred njo, kljub temu pa se lahko poveča zaupanje javnosti v policijo. Raziskava v Teksasu pokazala, da je večje izvajanje peš patroljiranja povezano z nižjo stopnjo bojazni pred kriminaliteto. Izboljšale so se tudi javne ocene policije in povečal občutek varnosti (Grabosky, 1995).

K večjemu občutku varnosti bi lahko doprinesli tudi lokalni časopisi, ki bi pripomogli k ozaveščanju, manjši stopnji kriminalitete in antisocialnemu obnašanju. Vendar pa bi morali biti pri tem previdni, saj ni vedno tako in možno bi bilo, da bi strategije za zmanjšanje kriminalitete povečale strah pred kriminaliteto. Načini za zmanjšanje kriminalitete bi morali biti razviti v okviru kriminalitete, ki se odvija v določenem mestu in načrti bi morali temeljiti na posebnih težavah na tamkajšnjem območju (Davis, 2015).

Nekateri menijo, da bi na manjšo stopnjo kriminalitete in posledično manjši strah pred njo vplivala socialna prevencija, ki bi zajemala izobraževanje in usposabljanje za starše ter reševanje družbenih problemov. Prav tako so sem vključene otrokom prijazne šole, učitelji z ustreznimi kompetencami in poudarjanje odgovornosti lastnikov podjetij. Pomembni so tudi samozaščitni ukrepi, pri čemer morata biti omogočen dostop do informacij o kriminalni prevenciji in formalna socialna kontrola, ki zajema ustrezno sankcioniranje storilcev kaznivih dejanj. Na manjši strah pred kriminaliteto bi lahko vplival tudi zasebni družbeni nadzor, kot sta večje število zasebnih varnostnikov in zasebnih varnostnih industrij (Meško, Fallshore, Rep in Huisman, 2007).

K strahu pred kriminaliteto pripomore tudi delo policije v skupnosti, ampak zaradi pomanjkanja strategij se tovrstno delo ne more izvajati celovito. Še več, za to delo je značilno reševanje manjših problemov, kar pa ne vključuje bojazni pred

kriminaliteto pri ženskah, zato bi bil tu koristen drugačen pristop k reševanju tovrstne problematike (Meško et al., 2007).

Moramo pa se zavedati, da policija tovrstne problematike ne more rešiti sama, pač pa potrebuje sodelovanje in podporo skupnosti. To je dolgotrajen proces in izziv tako policistom kot skupnosti, ker slednja mora dojeti, da je policija organ, ki pripomore k reševanju navzočih problemov v skupnosti (Meško, 2001).

Kot vidimo, je možnih preventivnih ukrepov kar nekaj, pa vendar nas grožnje varnosti nenehno spremljajo in se z razvojem tehnologije tudi neprekinjeno spreminjajo in povečujejo. Zaradi tega moramo biti nenehno previdni in to od nas zahteva vedno iznajdljivejša dejanja, ki bi preprečila, da postanemo žrtve kriminalitete (Kanduč, 2004).



## 10 Razprava

V diplomski nalogi nas je zanimalo, kako se strah pred osebno viktimizacijo in altruistični strah odražata pri ženskah in pri moških. S pregledom študij smo ugotovili, da sta prisotnejša pri ženskah. Tudi moški so poročali o altruističnem strahu, ki pa se je, če primerjamo z ženskami, nanašal le na družinske člane, medtem ko so ženske poročale o altruističnem strahu tudi na splošno, saj se bojijo še za sosede in svoje stare starše.

Če primerjamo strah pred osebno viktimizacijo in altruistični strah, je bil slednji bolj izražen pri moških, medtem ko se ženske kljub večjemu altruističnemu strahu na splošno, če jih primerjamo z moškimi, tudi bolj bojijo, da bi same postale žrtve kaznivih dejanj, saj je bil za ženske altruistični strah dodaten strah, medtem ko je bil za moške to pogosto edini strah.

Moški se predvsem bojijo za svoje žene, izvenzakonske partnerice ter otroke. Stan in otroci sta dejavnika, ki povzročita večji strah za druge, vendar pa stan očitno ne vpliva na altruistični strah pri ženskah, saj ženske niso poročale, da bi se bale za svoje može.

Razlog za to lahko iščemo v različnih procesih socializacije, ki spodbujajo predstavnice ženskega spola k čustvenemu izražanju. K temu je pripomogla tudi družba, ki je izoblikovala mnenje, da je socialno sprejemljivo, da ženske priznajo, da jih je strah, medtem ko naj bi bili moški močni in neustrašni. Tako so ženske bolj pripravljene izražati strah in ranljivost. Tudi skozi zgodovino so ženske ostajale doma skupaj z otroki, jih vzgajale in jim dajale čustveno podporo, moški pa so odhajali od doma in tako priskrbeli sredstva za preživetje družine ter ščitili družino. To je pripomoglo k večji čustveni navezanosti žensk, ki se kaže v altruističnem strahu. Poleg tega pa je okolica pripomogla k temu, da se od žensk pričakuje, da skrbijo za druge.

Zanimalo nas je tudi, ali se posledice značilnosti spolnega napada nanašajo le na strah pred spolno zlorabo ali na strah pred telesnimi poškodbami na splošno, ali je mogoče govoriti o hipotezi sence spolnega napada in o hipotezi sence fizičnega napada ter, ali je hipoteza sence spolnega napada vzrok za fizično nasilje, ki je vključeno v spolni napad, ali se nanaša zgolj na spolni napad.

S pregledom študije smo ugotovili, da se strah pred posilstvom zmanjša, če je poudarjen vidik telesnega in ne spolnega nasilja ter ko se upošteva strah pred telesnimi poškodbami. Tu lahko govorimo o hipotezi sence pred vlomom oziroma fizičnega napada, ki pa deluje podobno kot hipoteza sence spolnega napada.

Ženske svoj strah pred vlomom pogosto povezujejo z verjetnostjo, da bi bile spolno napadene. Njihova bojazen je tako povezana z zaznano verjetnostjo telesnega napada na splošno in posilstvom. Posledice značilnosti spolnega napada se torej nanašajo na strah pred spolno zlorabo in na strah pred telesnimi poškodbami na splošno.

Težko je ločiti strah pred telesnim napadom in strah pred posilstvom, saj ko je bila v študiji uvedena spremenljivka zaznanega tveganja posilstva, je bil le-to bistven dejavnik, ki utemeljuje strah pred vlomi. Ko je bila dodana spremenljivka telesnega napada, so ugotovili, da je to eden izmed pomembnih dejavnikov, ki se povezuje s strahom pred vlomi, vendar pa celostno ne pokrije učinkov posilstva. Vzrok hipoteze sence spolnega napada je torej tako telesno nasilje kot tudi zaznano tveganje za izvršitev spolnega napada.

Klasična teza je torej dobila podporo. Razlog, zakaj je študija pokazala takšen rezultat, tiči v drugačnem izhodišču strahu pred kriminaliteto pri ženskah kot pri moških. Kaznivo dejanje posilstva lažje povezujemo z ženskami kot z moškimi, zato je strah pred tem kaznivim dejanjem pri ženskah večji. V večini so ženske telesno šibkejše od moških, poleg tega pa ima tu vlogo tudi družba, ki označuje ženske kot nemočne žrtve. Dodaten razlog za to je v tem, da ženske podobno ocenjujejo tveganje za nastanek telesnih poškodb, umora in posilstva. Posilstvo je tako lahko bistveno kaznivo dejanje, ki zasenči druge oblike viktimizacije, in tako se pri ženskah poveča tudi strah pred drugimi oblikami kaznivih dejanj.

V diplomski nalogi nas je zanimalo tudi, kako vrsta razmerja med partnerjema vpliva na strah pred kriminaliteto pri ženskah. S pomočjo pregleda študij smo ugotovili, da so samske in ločene ženske dovzetnejše, da postanejo žrtev kriminalnih dejavnosti, kot poročene ženske. Pri ovdovelih ženskah, zunajzakonskih partnerkah in istospolno usmerjenih ženskah pa je v primerjavi s poročenimi ženskami manjša možnost, da postanejo žrtve kaznivega dejanja. Prav tako pri materah obstaja večja verjetnost, da postanejo žrtve kriminalnih aktivnosti, kot pri ženskah, ki otrok nimajo.

Informacija, da so že viktimizirane ženske poročale o višjem strahu pred kriminaliteto v primerjavi z ženskami, ki tovrstne izkušnje še niso doživele, nas ni presenetila. Zanimivo pa je to, da je pri ločenih in ovdovelih ženskah verjetnost občutka nevarnosti samo 15-18% višja kot pri poročenih ženskah, kljub temu da je pri ločenih in ovdovelih večja možnost viktimizacije kot pri poročenih. Tudi pri materah je moč opaziti neskladje, saj je njihov občutek nevarnosti 14% manjši kot pritožbenih razvezanih in ovdovelih.

Glede povezave z že doživeto izkušnjo viktimizacije in njenimi posledicami so izstopale samske ženske. Samske ženske so sicer v primerjavi s poročenimi poročale o 10% manjšemu občutku tesnobe, ampak 66% samskih žensk je izjavilo, da so doživljale anksioznost po doživetju viktimizacije. O občutkih tesnobe pa so pogosto poročale tudi vdove in matere. Samske ženske so, v primerjavi s poročenimi, pogosteje izražale nemiren spanec. Nemiren spanec je bil pri ovdovelih manjši kot pri poročenih. Posebnosti pri istospolno usmerjenih ženskah ni bilo.

Rezultate študije lahko povežemo z altruističnim strahom v družini. Moška družbeno oblikovana vloga je, da ščiti svojo partnerko, pri čemer se oba spola zavedata večje ranljivosti žensk. To se sklada tudi s prvo opisano študijo, katere rezultati so pokazali, da se moški bojijo zlasti za svoje partnerke. Poleg tega k temu pripomore tudi sam proces socializacije pri dečkih, ki je uperjen v to, da le-ti postanejo močni moški. Menimo, da je razlog za višji odsev strahu pred kriminaliteto pri samskih ženskah ravno v obratni logiki od opisanega. Mislimo, da ker samske ženske ne živijo v partnerski skupnosti in zato, kernimajo nikogar, ki bi jih ščitil, doživljajo večji strah.

V diplomski nalogi nas je zanimalo tudi, ali na višji strah žensk pred kriminaliteto vpliva fizična, čustvena ali huda telesna zloraba bivših intimnih partnerjev. S pregledom študij smo ugotovili, da fizične, čustvene in hude telesne zlorabe bivših intimnih partnerjev povečujejo strah pred kriminaliteto pri ženskah.

Razlog, zakaj fizične, čustvene in hude telesne zlorabe bivših intimnih partnerjev povečujejo strah pred kriminaliteto pri ženskah, vidimo predvsem v ženski ranljivosti in manjših telesnih zmogljivosti kot pri moških. Poleg tega smo skozi diplomsko nalogo ugotovili, da na višji strah pred kriminaliteto spolna zloraba, ki jo povzroči poznana oseba, ne vpliva tako močno kot spolna zloraba, ki jo povzroči tuj človek. Tu

se lahko naslonimo tudi na hipotezo sence spolnega napada, ki opredeljuje, da eno kaznivo dejanje lahko privede do posilstva, kar povečuje strah pred kriminaliteto na splošno.

In kot zadnje nas je zanimalo, kako samoocenjevanje zdravja vpliva na strah pred kriminaliteto pri moških in ženskah. S pregledom študij smo ugotovili, da pri ženskah, ki so svoje zdravje ocenile kot odlično, obstaja 18% manjša verjetnost, da bi jih bilo strah hoditi po soseski ponoči, v primerjavi s tistimi ženskami, ki so svoje zdravje ocenile kot dobro. Če slednje primerjamo z ženskami, katerih samoocena je bila slaba, so imele le-te 30% višji strah pred nočno hojo, pri čemer pri takih ženskah obstaja 55% verjetnost, da poročajo o strahu pred nočno hojo. Statistično pomembnega učinka samoocenjevanja zdravja na strah pred nočno hojo po soseski pri moških ni bilo.

Razlog za takšne rezultate vidimo v tem, da slabše zdravstveno stanje prispeva k večji ranljivosti, zaradi česar se ljudje počutijo bolj ogroženo. Samozavedanje telesne ali duševne šibkosti vodi v višji strah, kar pa očitno velja le za ženske. Menimo, da pri moških statističnih posebnosti ni bilo zato, ker je družbeno sprejemljivo mnenje, da naj bi bili moški močni in neodvisni, poleg tega pa je družbeno ustrezno tudi, da moški ne prizna svojih šibkosti.

## 11 Sklep

Tako sama kriminaliteta kot tudi strah pred njo nista novodobna pojava. Ta čustven odziv na normalen družbeni pojav vpliva na oba spola, pri čemer velja, da so ženske tej bojazni bolj izpostavljene kot moški. Razloge za to lahko najprej iščemo v družbenih in bioloških opredelitvah spola.

Zagovorniki biološkega koncepta spola menijo, da je spol zaznamovan z anatomskimi razlikami med spoloma, krivca pa vidijo tudi v samih genskih zasnovah in evoluciji razvoja človeka. V primerjavi s to teorijo je družbena konstrukcija spola med strokovnjaki manj sporna, saj razlaga, da spol oblikuje družba, ki vpliva na naše razumevanje razlik med spoloma in tako oblikuje družbeno sprejemljivo mnenje o tem, kaj je značilno vedenje za moške in ženske. Medtem ko biološka konstrukcija spola pravi, da so razlike med spoloma obstajale že v zgodovini in se bodo s pomočjo genetskega razvoja ohranile tudi v bodočnosti, pa se družbeni koncept spola v prihodnosti lahko spremeni, saj je odvisen od determiniranosti časa in različnosti kultur.

Prav tako lahko razlog za večjo zaskrbljenost glede kriminalitete pri ženskah iščemo tudi v procesu socializacije. Najprej je tu vzgoja deklic in dečkov, pri čemer je še vedno moč opaziti spodbujanje deklic k odprtemu pogovarjanju o čustvih, medtem ko je za dečke značilno zanikanje, potlačevanje in zatiranje čustev. Oba spola ponotranjita prejeta sporočila iz otroštva in delujeta v skladu z njimi v svojem življenju. Ženske zato v odrasli dobi prevzamejo čustvene naloge dela in postanejo ranljivejše, moški pa so označeni kot močni zaščitniki svojih družin.

Ženske so v svojem življenju bolj izpostavljene določenim kaznivim dejanjem kot moški. Primer takšnega kaznivega dejanja je posilstvo, ki se povezuje tudi z ostalimi kriminalnimi dejavnostmi, saj ženske tudi nenasilne in nespolne delikte povezujejo s posledico posilstva. Posledice višjega strahu lahko načnejo zdravstveno stanje, pri čemer velja, da tudi zdravje vpliva na strah pred kriminaliteto, saj samozavedanje ranljivosti pripomore k večjemu občutku nevarnosti. Pomembno vlogo imajo tudi mediji, ki s popačenimi in napihnjenimi informacijami o kriminaliteti pri ljudeh, še posebej pri ženskah, povečujejo občutek nezaupanja in posledično večji občutek ogroženosti.

Vse to razlaga, zakaj se ženske bolj bojijo tudi za druge in zakaj se samske ženske bolj bojijo kot poročene. Tako lahko razumemo Ferrarovo hipotezo sence spolnega napada in kako samoocena vpliva na strah pred kriminaliteto. Kljub večinskemu deležu žensk z visokim strah pred kriminaliteto pa obstajajo tudi izjeme, ki potrjujejo, da imajo ženske višji strah od moških zaradi družbeno sprejetih stereotipov, pri čemer še danes ni jasno, zakaj smo ljudje tako močno podvrženi družbeno sprejemljivemu mnenju.

Kljub temu se je potrebno vprašati, kolikšen strah bi imele ženske v primerjavi z moškimi, če bi družbene stereotipe odmislili. Bi bil vpliv socializacije, viktimizacije, zdravja in medijev še vedno tako močen, da bi bile ženske v tem pogledu ranljivejše? Mislimo, da bi bil odgovor na zastavljeno vprašanje pritrdilen, zato menimo, da bi bilo dobro, da bi se družba skupaj s policijo začela intenzivneje ukvarjati s to problematiko, ki vpliva na vedenje in počutje žensk. Morali pa bi biti previdni in iznajdljivi, saj smo v dobi neprekinjenega spreminjanja in dopolnjevanja tehnologije, kar pripomore k vedno novim grožnjam naši varnosti (Kanduč, 2004).

## 12 Uporabljeni viri

- Addington, L. A. (2009). Fear of Crime nad Perceived Risk. *British Journal of Criminology*, 46(2), 258-285.
- Adomako Ampofo, A. (2001). When men speak women listen: Gender socialisation and young adolescents' attitudes to sexual and reproductive issues. *African Journal of Reproductive Health*, 5(3), 196-212.
- Anderson, S. in Leitch, S. (1996). *Main findings from the 1993 Scottish crime survey*. Edinburgh: Scottish office central research unit.
- Anksiozne motnje. (n. d.). *Pb-idrija.si*. Pridobljeno na <http://www.pb-idrija.si/zdravljenje-in-pomoc/katere-bolezni-zdravimo/anksiozne-motnje>
- Areh, I. (2010). Razlike med spoloma v opisovanju kaznivega dejanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(4). 387-394.
- Areh, I. (2011). Gender-related differences in eyewitness testimony. *Personality and individual differences*, 50(5), 559-563.
- Asencio, E. K., Merrill, M., Steiner, M. (2014). Self-esteem, the fear of crime, and the decision to protect oneself from victimization. *Sociological forum*, 29(3), 587-606.
- Atkins, S., Husain, S. in Storey, A. (1991). *The influence of street lighting on crime and fear of crime*. Crime prevention unit paper, no. 28. London: Home office.
- Bannister, J. in Fyfe, N. (2001). Introduction: Fear of crime and the city. *Urban studies*, 38(5/6), 807-813.
- Barkan, S. E. (2011). *Sociology: Understanding and changing the social world, Comprehensive Edition (v. 1.0)*. Washington, DC: Flat world knowledge.
- Bem, S. L. (1993). *The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality*. New Haven: Yale University Press.

- Bennet, T. (1990). *Evaluating neighborhood watch*. Farnborough: Gower.
- Bornstein, K. (1999). *Spolni izobčenci: o moških, ženskah in nas ostalih*. Ljubljana: Škuc - Lambda.
- Brehm, S. S., Kassin, S. M. in Fein, S. (1999). *Social Psychology*. Boston, MA: Houghton Mifflin Company.
- Broll, R. (2014). "Criminals Are Inside of Our Homes": Intimate Partner Violence and Fear of Crime<sup>1</sup>. *Canadian Journal of Criminology & Criminal Justice*, 56(1), 1-22.
- Butler, J. (2001). *Težave s spolom: feminizem in subverzija identitete*. Ljubljana: Škuc - Lambda.
- Chandler, D. (18. 9. 1995). Cultivation theory. *Visual-memory.co.uk*. Pridobljeno na <http://visual-memory.co.uk/daniel/Documents/short/cultiv.html>
- Chiricos, T. G., Hogan, M. in Gertz, M. (1997). Racial composition of neighborhood and fear of crime. *Criminology*, 35, 301-324.
- Cossman, J. S. in Rader, N. E. (2011). Fear of crime and personal vulnerability: Examining self-reported health. *Sociological Spectrum*, 31(2), 141-162.
- Davis, M. (2015). Fear of Crime. *Community-safety.info*. Pridobljeno na <http://www.community-safety.info/21.html>
- Doležal, D. (2009). Razumijevanje straha od kriminaliteta. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45(2), 1-14.
- Doran, B. J., in Burgess, M. B. (2012). *Putting fear of crime on the map*. London: Springer.



- Eijk, G. van (2015). Between risk and resistance: Gender socialization, equality and ambiguous norms in fear of crime and safekeeping. *Feminist criminology*, 1557085115605905, 1-27.
- Ellin, N. (2001). Thresholds of fear of crime: Embracing the urban shadow. *Urban studies*, 38(5/6), 869-883.
- Eman, K. (2008). Ekološka kriminaliteta kot oblika lastne viktimizacije. V P. Umek in J. Šifrer (ur.), *Javna in zasebna varnost: zbornik prispevkov / 9. slovenski dnevi varstvoslovja* (str. 1-16). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Emanuelsson, A. in Mele R. (14. 3. 2004). Impact of media on fear on crime?: The Mean World Syndrome. *Svj.hvu.nl*. Pridobljeno na <http://www.svj.hvu.nl/mediahype/risk4/page2.htm>
- England, M. R. in Simon, S. (2010). Scary cities: Urban geographies of fear, difference and belonging. *Social and cultural geography*, 11(3), 201-207.
- Evans Ogden, L. (6. 2. 2015). How extreme fear shapes what we remember. *Bbc.com*. Pridobljeno na <http://www.bbc.com/future/story/20150205-how-extreme-fear-shapes-the-mind>
- Ferraro, K. F. (1995). *Fear of crime: Interpreting victimization risk*. Albany: Suny Press.
- Ferraro, K. F. (1996). Women's fear of victimization: Shadow of sexual assault?. *Social Forces*, 75(2), 667-690.
- Ferraro, K. in LaGrange, R. L. (1987). The Measurement of Fear of Crime. *Sociological Inquiry*, 57, 70-101.
- Fox, K. A., Nobles, M. R., Piquero, A. R. (2009). Gender, crime victimization and fear of crime. *Security Journal*, 22, 24-39.

- Furlan, N. (2006). *Manjkajoče rebro: ženska, religija in spolni stereotipi*. Koper: Annales.
- Gardner, S. (2015). Choice theory: Gender roles and identity. *International journal of choice theory and reality therapy*, 35(1), 31-36.
- Garofalo, J. (1981). The Fear Causes and Consequences. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 72(2), 839-857.
- Giddens, A. (1993). *Sociology*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Gilchrist, E., Bannister, J., Ditton, J. in Farrall, S. (1998). Women and 'fear of crime': Challenging the Accepted Stereotype. *The British Journal of Criminology*, 38(2), 283-299.
- Gleitman, H., Fridlund, A. J. in Reisberg, D. (2000). *Basic Psychology*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.
- Goodey, J. (1997). Boys don't cry masculinities, fear of crime and fearlessness. *British journal of criminology*, 37(3), 401-418.
- Grabosky, P.N. (1995). 'Fear of Crime and Fear Reduction Strategies'. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, 44, 1-6.
- Greif, T. (2011). Spol in spolnost: tek čez ovire brez konca. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, 39(245), 7-10.
- Hacin, R. (1990). *Kartiranje varnostnih pojavov in proučevanje strahu pred kriminaliteto v Občini Trbovlje* (Magistrsko delo). Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede.
- Hanley, N. in Ruppner, L. (2015). Understanding the Effects of Crime on Women: Fear and Well - Being in the Context of Diverse Relationship. *Social Science*, 4, 276-293.

- Harcet, M. (2006). Viri patriarhalnosti v krščanstvu in islamu. *Monitor ISH*, 8(2), 101-118.
- Herlitz, A., Nilsson, L.G. in Bäckman, L. (1997). Gender differences in episodic memory. *Memory and cognition*, 25(6), 801-811.
- Hill, A. C., Laird, A. R. in Robinson, J. L. (2014). Gender differences in working memory networks: A BrainMap meta-analysis. *Biological psychology*, 102, 18-29.
- Hirtelehner, H. in Farral, S. (2014). 'Shadow of sexual assault' responsible for women's higher fear of burglary?. *British journal criminology*, 54(6), 1167-1185.
- Hollander, J. A. (2001). Vulnerability and dangerousness: The construction of gender through conversation about violence. *Gender and society*, 15(1), 83-109.
- Hood, R. in Joyce, K. (1999). Three generations: Oral testimonies on crime and social change in London's east end. *British journal of criminology*, 39(1), 136-160.
- Jackson, J. (2009) A psychological perspective on vulnerability in the fear of crime. *Psychology, crime and law*, 15(4), 365-390.
- Johnson, H. (1996). *Dangerous domains: Violence against women in Canada*. Toronto: Nelson Canada.
- Kahlor, L. in Eastin, M. S. (2011). Television's role in the culture of violence toward women: A study of television viewing and the cultivation of rape myth acceptance in the United States. *Journal of broadcasting and electronic media*, 55(2), 215-231.
- Kanduč, Z. (2004). O različnih aspektih prevencije v postmoderni družbi. V G. Meško (ur.), *Preprečevanje kriminalitete: teorija, praksa in dileme* (str. 45-81). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

- Keane, C. (1995). Victimization and fear: Assessing the role of the offender and the offence. *Canadian journal of criminology*, 37, 431-455.
- Kelling, G. L. in Wilson J. Q. (1982). Broken windows: The police and neighborhood safety. *Atlantic Monthly*, 249(3), 29-38.
- Khruakham, S. in Lee J. (2013). Terrorism and other determinants of fear of crime in the Philippines. *International Journal of Police Science & Management*, 16(1), 1-15.
- Killias, M. (1990). Vulnerability: Towards a better understanding of key variable in the genesis of fear of crime. *Violence and victims*, 5(2), 97-108.
- Kohm, S. A., Wald - Lindberg Courtney, A., Weinrath, M., Shelley O' Connor, T. in Dobbs, R.R. (2012). The Impact of Media on Fear of Crime among University Students: A Cross-National Comparison<sup>1</sup>. *Canadian journal of criminology and criminal justice*, 54(1), 67-100.
- Koss, M. P. (1996). The measurement of rape victimization in crime surveys. *Criminal Justice and Behavior*, 23, 55-69.
- Kuhar, R. (2001). *Mi, drugi: oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: Škuc.
- Kuster, V. (n. d.). Čustva - par stvari, ki jih je dobro vedeti o čustvih. *Vlastakuster.si*. Pridobljeno na <http://www.vlastakuster.si/%C4%8Custva.php>
- Lindsey, L. L. (2011). *Gender roles: A sociological perspective (5th ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Liska, A. E. in Baccaglioni, W. (1990). Feeling safe by comparison: Crime in the newspapers. *Social problems*, 37(3), 360-374.
- Loftus, E. F., Banaji, M. R., Schooler, J. W. in Foster, R. (1987). Who remembers what?: Gender differences in memory. *Michigan quarterly review*, 26, 64-85.

- Lorenc, T., Petticrew, M., Whitehead, M., Neary, D., Clayton, S., Wright, K., Thomson, H., Cummins, S., Sowden, A., in Renton, A. (2014). Crime, fear of crime and mental health: synthesis of theory and systematic reviews of interventions and qualitative evidence. *Public Health Research*, 2(2), 9.
- Lowe, P. A., Mayfield, J. W. in Reynolds, C. R. (2003). Gender differences in memory test performance among children and adolescents. *Archives of clinical neuropsychology*, 18(8), 865-878.
- MacLatchie, J. M.,(Ed.). (1987). *Insights into violence in contemporary Canadian society*. Ottawa: The John Howard Society of Canada.
- Macmillan, R., Nierobisz, A. in Welsh, S. (2000). "Experiencing the streets: Harassment and perceptions of safety among women." *Journal of research in crime and delinquency*, 37(3), 306-322.
- Mazur, A.(2009). Testosterone and violence among young men. V A. Walsh in K. M. Beaver (ur.), *Biosocial criminology: New directions in theory and research* (str. 190-204). New York: Routledge.
- McKee, K. J. in Milner, C. (2000). Health, fear of crime and psychosocial functioning in older people. *Journal of health psychology*, 5, 473-486.
- Meško, G. (1999). Strah pred kriminaliteto - perspektive in dileme. *Socialna pedagogika*, 3(2), 99-108.
- Meško, G. (2001). V skupnost usmerjeno policijsko delo - izziv za slovensko policijo?. *Teorija in praksa*, 38(2), 272-289.
- Meško, G. in Areh, I. (2003). Strah pred kriminaliteto v urbanih okoljih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 54(3), 144-152.
- Meško, G. in Farrall, S. (1999). Socijalna psihologija straha od zločina: Usporedba slovenskih, škotskih i nizozemskih lokalnih istraživanja zločina. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 35(2), 141-149.

- Meško, G. (2008). *Kriminologija*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G., Fallshore, M., Rep, M. in Huisman, A. (2007). Police efforts in the reduction of fear of crime in local communities - Big expectations and questionable effects. *Sociologija, Mintis ir veiksman*, 2(20), 70-91.
- Meško, G., Šifrer, J. in Vošnjak, L. (2012). Strah pred kriminaliteto v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 259-276.
- Mezey, G. C. in King, M. B. (1992). *Male victims of sexual assault*. Oxford: Oxford university press.
- Milivojević, Z. (2008). *Emocije - psihoterapija i razumevanje emocija*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- Moore, M. H. in Trojanowicz, R.C. (1988). *Policing and the Fear of Crime*. Washington, DC: National Institute of Justice.
- Morris, C. G. (1988). *Psychology: An Introduction*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Newman, O. (1972). *Defensible Space*. New York: McMillan.
- O strahovih. (n.d.). *Svetovalnicakameleon.si*. Pridobljeno na <http://svetovalnicakameleon.si/o-strahovih/>
- Olofsson, N., Lindqvist, K. in Danielsson, I. (2012). Fear of crime and psychological and physical abuse associated with ill health in a Swedish population aged 65-84 years. *Public Health*, 126(4), 358-364.
- Painter, K. A. in Farrington, D. P. (2001). The financial benefits of improved street lighting, based on crime reduction. *Lighting research and technology*, 33(1), 3-12.

- Plan it safe: Community safety and women's fear of crime. (3. 6. 1999).  
[Lawlink.nsw.gov.au](http://www.lawlink.nsw.gov.au). Pridobljeno na  
[http://www.lawlink.nsw.gov.au/swp/swp.nsf/pages/swp\\_2](http://www.lawlink.nsw.gov.au/swp/swp.nsf/pages/swp_2)
- Price, B. R. (1996). Female police officers in the United States. V M. Pagon (ur.),  
*Policing in Central and Eastern Europe: Comparing firsthand knowledge with  
 experience from the West* (str.635-640). Ljubljana: Visoka policijsko -  
 varnostna šola.
- Scheff, T. (2015). What are Emotions? A Physical Theory. *Review of General  
 Psychology*, 19(4), 458-464.
- Schweitzer, J. H., Kim, J. W. in Mackin, J. R. (1999). The impact of the built  
 environment on crime and fear of crime in urban neighborhoods. *Journal of  
 urban technology*, 6(3), 59-73.
- Scott, H. (2003). Stranger Danger: Explaining Women's Fear of Crime. *Western  
 Criminology Review*, 4(3), 203-214.
- Skogan, W. G. (1987). The impact of victimization on fear. *Crime and delinquency*,  
 33(1), 135-154.
- Skogan, W. G. in Maxfield, M. (1980). *Coping with crime: Victimization, fear, and  
 reactions to crime in three american cities*. Evanston, IL: Northwestern  
 University, Center for Urban Affairs.
- Snedker, K. A. (2006). Altruistic and vicarious fear of crime: Fear for others and  
 gendered social roles. *Sociological forum*, 21(2), 163-195.
- Socialization: Gender socialization. (n.d.). Sparknotes.com. Pridobljeno na  
<http://www.sparknotes.com/sociology/socialization/section4.rhtml>
- Stafford, M., Chandola, T. in Marmot M. (2007). Association between fear of crime  
 and mental health and psysical functioning. *American Journal of Public  
 Health*, 97(11), 2076-2081.

- Stanko, E. (1990). *Everyday violence: How men and women experience sexual and physical danger*. London: Pandora.
- Stanko, E. A. (1992). The case of fearful women: Gender, personal safety and fear of crime. *Women and criminal justice*, 4, 117-135.
- Stanko, E. A. (1995). Women, crime and fear. *The annals of the american academy of political and social science*, 539(1), 46-58.
- Stanko, E. A. (1997). Safety talk: Conceptualizing women's risk assessment as a technology of the soul. *Theoretical criminology*, 1(4), 479-499.
- Stanko, E. A. in Hobdell, K. (1993). Assault on men: Masculinity and male victimization. *British journal of criminology*, 33(3), 400-415.
- Sutton, R. M., Robinson, B. in Farrall, S.D. (2011). Gender, fear of crime, and self-presentation: An experimental investigation. *Psychology, Crime and Law*, 17(5), 421-433.
- Štular, S. (1998). Družbena konstrukcija spolne identitete. *Teorija in praksa*, 35(3), 441-454.
- Švab, A. (2002). »Divided we stand«: Teme in dileme študij spolov. V A. Debeljak, P. Stankovič, G. Tomc in M. Velikonja (ur.), *Cooltura - Uvod v kulturne študije* (str. 195-210). Ljubljana: Študentska založba.
- Tjaden, P. in Thoennes N. (1998). *Prevalence, Incidence and Consequences of Violence against Women: Findings from the National Violence against Women Survey*. Washington, DC: National Institute of Justice and Centers for Disease Control and Prevention.
- Tulloch, M. (1998). Quantitative review. *Fear of crime*, 1, 7-29.



- Valera, S. in Guàrdia, J. (2014). Perceived insecurity and fear of crime in a city with low-crime rates. *Journal of environmental psychology*, 38, 195-205.
- Volman, M. in Dam, G. ten. (1998). Equal but different: Contradictions in the development of gender identity in the nineties. *British journal of sociology of education*, 19(4), 529-545.
- Warr, M. (1984). Fear of victimization: why are women and the elderly more afraid? *Social science quarterly*, 65(3), 681-702.
- Warr, M. (1985). Fear of rape among urban women. *Social problems*, 32(3), 238-250.
- Warr, M. (2000). Fear of crime in United States: Avenue for research and policy. V D. Duffe (ur.), *Measurement and Analysis of Crime and Justice* (str. 451-489). Washington DC: National Institute of Justice.
- Wilkie, J. (1993). Changes in U.S. men's attitudes toward the family provider role, 1972-1989. *Gender and society*, 7(2), 261-279.
- Williams, P. in Dickinson, J. (1993). Fear of crime: Read all about it?: The relationship between newspaper crime reporting and fear of crime. *British journal of criminology*, 33(1), 33-56.
- Witt, S. D. (1997). Parental influence on children's socialization to gender roles. *Adolescence*, 32(126), 253-9.
- Wynne, T. (2008). An Investigation into the Fear of Crime: Is there a Link between the Fear of Crime and the Likelihood of Victimization?. *Internet Journal of Criminology*, 1, 1-29.
- Završnik, A. (2009). *Homo criminalis: upodobitev zločinskega subjekta v visokotehnološki družbi tveganja*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Zevallos, Z. (2014). Sociology of Gender. *Othersociologist.com*. Pridobljeno na <http://othersociologist.com/sociology-of-gender/>

Župevc, K. (2013). Spol kot ideologija: Transseksualnost na Slovenskem (Doktorska disertacija). Ljubljana: Filozofska fakulteta.